

A rendbontás emlékezete

MEMORIAL OF MISBEHAVIOUR

Bánszegi Bíborka és Gránásy Sára

konzulensek: Alföldi György, Kurucz Olívia

2019.10.28.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnénk megköszönni a segítséget

konzulenseinknek, Alföldi Györgynek és Kurucz Olíviának, az AA VS-nek és oktatóinak: Doreen Bernath-nek, Pei Yongnek, Harikleia Karamalinak, Nick Greennek, Aude-Line Dulière-nek, Czigler Annának, Guba Sándornak és Hámori Péternek, illetve Weiskopf Andrásnak. Ezen felül pedig Zétényi Zsófiának, Szabó Leventének, Bach Péternek, Kukucska Gergelynek és Petrányi Zsoltnak.

TARTALOM

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	3
TARTALOM	4
ABSZTRAKT	5
BEVEZETÉS	7
I. Előzmények	7
i. 'Urban Rooms'	7
a. Párisi Udvar	7
b. Petőfi Irodalmi Múzeum	8
ii. 'The Walked City - Translating Movement'	10
a. Roger & Ruby	10
b. Sam & Nelly	11
iii. Re-Writing the Psychogeographic City'	12
iv. Tervezés	13
II. Témaválasztás	15
MÓDSZERTAN	16
FOGALMAK, HIPOTÉZISEK	18
I. Túl szép, hogy köztér legyen	18
II. A rendbontás, mint pillanatnyi emlékmű	19
IRODALMI ÁTTEKINTÉS	20
I. Ali Madanipour – Public and Private Spaces of the City	20
II. Dúll Andrea – Helyek, tárgyak, viselkedés	22
III. Bach Péter – Hacking The #City	24
IV. SZABADSÁG HÍD – új horizontok a városban	26
INTERJÚK	28
I. Bach Péter	28
II. Kukucska Gergely	30
III. Petrányi Zsolt	32
HELYSZÍNI VIZSGÁLAT	36
I. Elemzés	36
II. Tanulság	41
ÖSSZEĞZÉS	43
HIVATKOZÁSOK	45
MELLÉKLETEK	47

ABSZTRAKT

A dolgozat kiindulópontját és inspirációját az AA VS budapesti nyári egyetemi kurzusa adta, amely alatt lehetőségünk volt részt venni különböző város- és térhasználattal foglalkozó workshopokon. Ennek eredményeképpen hoztunk létre egy tárgyat, amely releváns és fontos kérdéseket feszeget a köztérhasználattal kapcsolatban. A pozitív visszajelzések és saját motivációnk ösztönzött arra, hogy az akkor viszonylag gyorsan és projektszerűen elvégzett feladatnak elkezdjük kutatni a tudományos hátterét.

Azok a köztérhasználati módok keltették fel a figyelmünket, amelyek látszólag nem szabályszerűek és sok esetben társadalmilag nem támogatottak, azonban elkerülhetetlen emberi cselekvések. Arra kerestük a választ, hogy hol húzhatjuk meg a határt a jelhagyás és a rongálás között? Vajon alkalmazkodnunk kell-e ezekhez, a viselkedésformákhoz, vagy szükséges kiküszöbölni őket? Mitől érezhetjük sajátunknak a köztereket? Hogyan hatnak a közterek attribútumai a viselkedésünkre?

A témát építészeti, környezetpszichológiai és szociológiai szempontból egyaránt vizsgáltuk. Kutatásunk során a kérdéseinkhez kapcsolódó könyvek és cikkek tanulmányozáson felül mélyinterjúkat készítettünk olyan tervezőkkel, akik korábbi projektjeik során hasonló kérdéseket feszegettek, valamint olyan felhasználókkal, akik a köztérhasználati normákat nap, mint nap megkérdőjelezték.

Szeretnénk bebizonyítani, hogy a spontán, személyes indítatással létrejövő vandalizmus összefügghet a köztéri komfortérzettel, és bizonyos mennyiségben igényünk van a rendbontás lehetőségére. Továbbá célunk felállítani az általunk elkészített tárgy felhasználásának tanulságaival egy olyan szempontrendszert, amely új perspektívából tudná kategorizálni a köztereket.

BEVEZETÉS

I. Előzmények

A dolgozat írását megelőzte egy tíz napos workshop, amely Budapest városhasználatának módját vizsgálta, elsősorban a belvárosi területeken. A kurzust a londoni AA iskola tartotta, több hazai intézménnyel együttműködve.

A kurzus felépítése nagyon gyors és intuitív tervezéshez adott támpontokat, melynek végére a csapatok egy tárgyat hoztak létre. Az elkészített tárgyak lehetséges válaszokat adhattak az azt megelőző kutatásokra, azonban a mi esetünkben a válaszadás helyett további kérdések felvetését eredményezte. Elmondható, hogy a hét során született alkotások mind a csapattagok egyedi megközelítését tükrözték. A workshop nagy érdeme a résztvevő tanárok provokatív és érzékeny együttműködése volt, amely nagyban elősegítette, hogy az egyéni értelmezések formát öltsenek.

A kutatás három egységből épült fel. Mindhárom egység szokatlan módszerekkel dolgozott, nagy hangsúlyt fektetve az aktív jelenlésre és szokatlan (nem hétköznapi) szemlélet alkalmazására.

i. 'Urban Rooms'

Aude-Line Dulière és Anna Czigler által vezetve

Az első workshop egy olyan köztér megfigyelése és elemzése volt, amely a közterület és a magánterület határán van. A feladatunk a köztér mérőeszközök nélküli vizsgálatából és lerajzolásából állt, magyarul a saját testünk és egyedi szabályok által vezérelve érzékeltük, illetve fogalmazzuk meg a teret.

a. Párisi Udvar

A Ferenciek terén lévő Párisi Udvar egy olyan magánkézben lévő tér - jelenlegi funkcióját tekintve szálloda - amelyet megnyitnak az utca embere számára is. Vitatott, hogy valóban közterületnek minősíthető-e, azonban az ilyenfajta definiálatlansága jelentett inspirációt számunkra a későbbiekben.

Az Udvar passzázs építtetése óta közterületként volt nyilvántartva. 2014-es eladásával átmenetileg bizonytalanná vált a helyzete. Két évvel később szerződésben vállalta az üzemeltető, hogy az épület egy része továbbra is szabadon bejárható és használható lesz, vagyis ezután sem változik a közfunkciót fog betöltő szerepe, viszont megkötésekkel. Jelenleg több funkció kap helyet a passzázsban: a hotel lobbija, valamint egy kávézó és étterem.

A tér lerajzolása lehetőséget adott arra - sőt szükségszerűen igényelte - hogy több órát töltsünk el a passzázs foteljein ülve, illetve a passzázson a lábainkat szorosan egymás után téve jártunk végig, így tapasztalataink több rétegűvé váltak. Az egyik egy olyan mozgás végzése, amely szokatlansága miatt kikényszerítettnek tekinthető, és már ezzel is új benyomásokkal gazdagított minket. Ezen felül pedig jóval több időt töltöttünk bent, mint amennyi komfortos lett volna, emiatt könnyebben visszafejthetővé váltak a diszkomfort okai.

Bár a személyes tapasztalataink pozitívak voltak, mivel a biztonsági őrök nem küldtek el minket, sőt a személyzet készségesen segített, azonban hosszabb ott tartózkodás után sem éreztük magunkat kényelmesen. Végig éreztük magunkon a tekinteteket, ugyan a „szabálytalan” viselkedésünkkel szemben konkrét megnyilvánulás szintjén a biztonsági őrök nem léptek fel.

Összegezve, a belső hangulatot nagy számban jelenlévő személyzet – pincérek és biztonsági őrök, illetve rendezettség és tisztaság határozza meg. Ennek következménye lehet az, hogy a belépő elméletben tudhatja, hogy szabadon közlekedhet odabenn, mégsem érzi magát otthonosan a térben. Mivel egy exkluzív szállodáról beszélünk, feltételezhetjük, hogy ez szándékos célja az üzemeltetőnek.

b. Petőfi Irodalmi Múzeum

A Petőfi Irodalmi Múzeum épülete az Egyetem tér sarkán található, melynek bejárata a Károlyi utcáról nyíló passzázson keresztül érhető el. Az utca szélességű folyosó oldalról épülettel, felülről boltívvvel határolt, így adódhat a lehetőség, hogy közösségi térré, azaz „urban room”-á váljon.

A passzázs kiemelt fontosságú, mivel számos funkciót összekötő tengely a területen. Innen nyílik a múzeum és az ahhoz tartozó személyzeti irodák bejárata, valamint a passzázson keresztül érhető el az épület által körülölelt belső udvar is. Az udvarban étterem, parkoló, egy kisebb zöld-terület és a közvetlenül szomszédos Károlyi Kert kerítése található. Habár a kerítésen található a parkba nyíló kapuk, azonban ezek lelakotva zárják el az átközlekedést. Arra a következtetésre jutottunk, hogy régen innen is elérhető lehetett a kert, ám előttünk ismeretlen indokokból ez mára már nem így van.

Az ottlétünk alatt rengeteg embert figyelhettünk meg, akik szinte mindig ugyanazt a viselkedést mutatták: a múzeum figyelemfelkeltő plakátjai a homlokzaton sok embert megállásra készítettek - főként turistákat - akik érdeklődve és jelentős mértékű bizonytalansággal pillantgattak be a kapualjából. Az esetek többségében a nézelődők végül besétáltak a fa macskakővel fedett úton, elsétáltak a folyosó végéig, majd megfordultak és kisétáltak. Habár vannak kihelyezve padok, rend és tisztaság van, mégsem ültek le egy szusszanásnyi időre sem.

A tér lemérése és lerajzolása után, főként a burkolatokkal és azok váltakozásával foglalkoztunk. A Károlyi utcáról elérhető fa macskaköves utat még a legtöbb ember magáénak érezte, ezért besétált, és körülnézett, azonban a múzeum belső homlokzata előtti nagyjából két méteres márvánnyal fedett és oszlopokkal tagolt térbe, már kevesen merészkedtek, a falnál elhelyezett padokhoz, pedig javarészt senki. Egyértelműnek tűnt, hogy a bevezető utat az emberek még közösségi térnek, szabadon használhatónak érezték, míg a burkolt felületet és mindent, ami azon található már a múzeum részeként érezték. Szintén burkolatváltás történik a folyosó végén, a belső udvarhoz érve (melynek elején a múzeumban dolgozók parkoló területe helyezkedik el), ahol az emberek általában megfordultak és az esetek többségében észre sem vették az egyik oldalt üzemelő éttermet vagy a hátrébb található zöld-felületet.

Végül arra a következtetésre jutottunk, hogy az alapvetően rendben tartott átjáró közösségi térként való működése jelen formájában nem jöhet létre. Egyrészt a tér alapvető célja, vagyis az utca és a Károlyi Kert összekötésének megszüntetése, másrészt az éles burkolatváltások, valamint a rosszul elhelyezett parkoló miatt sem.

ii. 'The Walked City - Translating Movement'

Nick Green által vezetve

A második workshop a személyes megfigyeléseink alapján egy lehetséges közterület használó definiálása volt. Sorozatfelvételek alapján a sétáló, a téren keresztülhaladó emberek mozgását kellett elemezni. A feladat két részből állt. Az első rész egy képzeletbeli városi ember köztérhasználati módjának megfogalmazása volt, egyfajta sétálók enciklopédiájának egy-egy bekezdéseként. A második rész pedig a megfigyelt ember mozgásának absztrahálása volt, Bauhaus mintára.

a. Roger & Ruby

A képzeletbeli páros egy apából és lányából áll, akik angol turistaként érkeznek a városba. Négy napjuk van felfedezni Budapestet, melyhez különböző eszközök állnak rendelkezésükre, melyek azonban kiegészítik egymást. Roger az úti célok meghatározásáért felel. Folyton az okostelefonját nézve közlekedik, keresi a tökéletes éttermet, vagy említésre méltó látványosságot. Ezzel szemben, ha Roger „turista”, akkor Ruby „utazó”. Ruby fiatalabb, de tapasztaltabb és világlátottabb szemlélettel közlekedik. Nem izgatják a látványosságok, ehelyett azokat a részleteket keresi, melyek véleménye szerint csupán a „helyiek” számára érzékelhetők. Figyeli környezetét, ő veszi észre, ha a közvetlen közelben történő hatások irányváltatásra kényszerítik őket.

A kísérlet lényege az volt, hogy egy pár dinamikáját figyelve jussunk el arra a pontra, ahol a viselkedésük változásához vezető tényezők ismertek lesznek. Amit fontosnak tartottunk kiemelni, az az, hogy mindketten hozzájárultak a helyzet alakulásához, vagyis a részletekre való koncentráció nem magasabb rangú, mint a célhoz való közeledés vágya.

Absztrakció során arra helyeztük a hangsúlyt, ahogyan a környezeti tényezők a szereplők figyelmét irányítani tudják. Három helyzetet vizsgáltunk a két ember szemszögéből. Az első az utca, ahol Roger a képernyőt figyeli, míg Ruby a környezetét. A második a kereszteződés, itt Roger a távolba néz, Ruby a lába elé. A harmadik szituáció pedig egy látványosság, ahol mindkettejük szeme az objektumon, de a telefon Roger és a látványosság között helyezkedik el, módosítva a befogadást itt is.

b. Sam & Nelly

Sam és Nelly húszas éveikben járó turisták. Nem először vannak itt, Budapesten szerettek egymásba és azóta évről évre visszatérnek a városba együtt, azonban mára a kapcsolat megromlott köztük. A Ferenciek terén a templom előtt sétáltak egymás mellett, majd lekanyarodtak a templom felé. Viselkedésük alapján nem lehetett eldönteni, hogy turisták vagy helyiek, mivel nem mentek be a templomba, mint a legtöbb nézelődő, azonban kissé bizonytalanul mozogtak a téren. Egymáshoz közel mentek, nagyjából azonos tempóval, amikor Sam elővett egy cigarettát és megpróbált rágyújtani. Szeles nap volt aznap és a cigi nem akart meggyulladni. Sam behúzódott a templom oszlopának szélárnyékába és ott próbálkozott tovább. A nem dohányzó Nelly egy ideig várt rá, majd sarkon fordult és elsétált.

A szituáció érdekessége számunkra két dologban rejlett: egy olyan időben és térben egyaránt kis helyet elfoglaló cselekvés, mint a cigaretta meggyújtása, milyen gyorsan és egyszerűen szakított szét egy addig viszonylag jól működő párost. Az addigi közös célt - az egyik pontból másikba való eljutást - az egyik félnél megszakította egy alapvetően jóval kisebb idejű cselekvés: a dohányzás. Ezt az időkiesést Sam elég kicsinek gondolta ahhoz, hogy megtörténhessen a nagyobb cél elérése előtt, míg Nelly egy pár másodperces várakozás után úgy döntött, hogy inkább magára hagyja partnerét, aki majd később úgyis beéri.

A másik aspektusa a jelenetnek a templom falánál meggyújtott cigarettában összeütköző monumentális, szakrális tér és egy függőségen alapuló azonnali emberi igény. A cigarettázás - habár törvényileg megengedett - mégis köztudottan káros szenvedély, amely eltérő mértékben korlátozva van a város különböző közterületein. A templom bejáratától öt méteres távolságban a dohányzás tilos, így Sam alapvetően tilosban járt. Azonban a templom előtti téren nem található más szélvédett terület, ezért a "törvénysértés" elkerülhetetlen, ha az ember szeretne rágyújtani a területen egy szeles napon.

Az absztrahálás során a templom előtti oszlopot és a talajt vettük koordináta tengelyeknek, mint viszonyítási pontokat. A jelenet végét, vagyis a közös megérkezést, majd a viselkedésük eltérését, azaz két ember szétválását, és a közöttük lévő távolság növekedését jelenítettük meg, ahol Sam ragaszkodik az általa elkezdett kisebb cselekvéshez, valamint a fix ponthoz, míg Nelly az eredeti célt tartja szem előtt és újra mozgásba lendül.

iii. Re-Writing the Psychogeographic City'

Harikleia Karamali által vezetve

Az utolsó előkészületi feladat volt az egyetlen, amely általunk ismert eszközökkel dolgozott, azonban ennek gyakorlati alkalmazása szintén új tapasztalatokhoz vezetett minket.

Előzetesen lefektetett szabály szerint kellett haladni a város egy részén (egy nagyjából 300*300 méteres négyzet alakú területen). A kiemelt elemek közötti lépések számlálása közben a haladást igazítani kellett ezekhez a kiemelt pontokhoz. Ilyen módon egy sajátos mentális térkép készült a területről.

A mi szabályunk a párokra reflektált, emiatt több rétegűvé vált. Az első rétege a környéken található „Instagram kompatibilis” pontokat mutatta. Ezek lehettek szép kávézók, virágboltok, érdekes graffitik, stb. Csupa olyan helyszín, ahol egy turista megállna a sétája során. Ez utalt a korábbi Roger karakterére. A második réteg - ez határozta meg a haladási irányt is - a műemlékeket fűzte fel egy útvonalra. Eredeti elképzelésünk szerint minden alkalommal irányt változtattunk volna, amikor műemléket találunk, de mivel több plakettet találtunk, mint ahányszor lehetőségünk lett volna más irányba haladni tovább, így ez csak részben tudott megvalósulni.

A területen végighaladva katalógusszerűen fényképsorozatot készítettünk a plakettekről, megkönnyítve ezzel a további elemzéseket. Készítettünk egy térképet, amelyen azt vizsgáltuk meg, hogy mely emlékművek minek állítanak emléket. Három kategóriát különböztettünk meg: a történelmi eseményekre, illetve a jelentős személyiségekre utaló és a városi jelentőségű táblákat.

iv. Tervezés

Elsősorban a harmadik workshopra támaszkodva indult el a tervezési folyamat. A séta során készített képek részletei – lehetett ez textúra, fény-árnyék, vagy egyéb jellegzetesség – alapján kellett egy építészeti megfogalmazásban gondolkodnunk.

Mi az emlékművek és a környezetük kölcsönhatására figyeltünk fel, így ennek aspektusaival foglalkoztunk. Sok helyzetben találtunk ugyanis olyan emlékművet, amely nagyon kis távolságot tudott megtartani a környezetétől, és egyéb - városi működéshez egyébként elengedhetetlen - elemek léptek be a térbe. Ilyen például, amikor a kábelek, utcatáblák néhány centiméterre vannak elhelyezve a márvány plakettektől, ezzel az emlékmű magasztos voltát mintegy zárójelbe téve.

Ugyanakkor ezek a konfliktusok a járókelők számára legtöbb esetben nem érzékelhetők, hiszen ami nem hordoz információt számukra, az vakfoltként jelenik meg. Ettől függetlenül kimondhatjuk azt, hogy ezektől az ütközésektől, a hétköznapi használat jeleitől válik élővé egy város.

Párhuzamot fedeztünk fel, a városi emlékművek – a városi működéshez szükséges táblák valamint, a második workshop alatt megfigyelt párok viselkedése között. Mindketten olyan párokkal foglalkoztunk, melyek tagjai egymástól különböző magatartásformát képviseltek a városi térben. Roger és Ruby esetében Ruby az etikus turista, aki lelkiismeretesen szeretné megismerni a várost, míg Roger inkább a telefonjára támaszkodik, ezért nem néz fel, így esetleges „problémát”, vagy haladási nehézséget okoz. Sam és Nelly párosánál Nelly a tudatos áthaladó, Sam pedig egy felhasználó.

Úgy gondoltuk, hogy a városi térben, a köztereken megjelenő viselkedéseket akaratlanul is pozitív-negatív előjellel tudjuk értelmezni. Pozitív vagy elfogadott viselkedésnek tartjuk a sétálást, üldögélést, városnézést, stb. Negatív hangvételt kaphat ezzel szemben a cigarettázás, szemetelés, firkálás, stb. Arra a következtetésre jutottunk, hogy hasonlóan az emlékművek és üzemeltetési táblák együttéléséhez, egy köztér jó működéséhez is szükséges mindkét pólus megjelenése.

A készített tárgyunkkal szeretnénk felhívni arra a figyelmet, hogy ezek a „negatív” cselekvések, - melyeket jobban szeretnénk gyakran meg nem történnék hinni a városi terekben - ugyanúgy résztvevői egy élő közegnek, jelenlétük ellenszenves hangvétele ellenére szükség van rájuk.

Az előképünk a figyelemzavaros embereknek kifejlesztett Fidget Cube volt, ami egy minden oldalán más textúrával rendelkező kocka. Ehhez hasonlóan szeretnénk volna összegyűjteni és megjeleníteni azokat a tevékenységeket, amelyeket a nem rendeltetésszerű köztér használathoz szoktunk sorolni. Ilyenek például, a sörbontás, a cigarettázás, a szemetelés és a graffiti.

Létrehoztunk egy 20x20x20-as betonkockát, amelyből elvétellel alakítottunk ki olyan felületeket, hiányokat, melyekben megvalósulhatnak ezek a cselekvések. Lényeges tervezési szempont volt, hogy más-más funkciók elvételével és hozzáadásával megjeleníthetők legyenek az adott köztér hiányosságai. Emiatt a kockához készült fa tartóváz, három magasságban tudja definiálni a tárgyat, alkalmazkodva az egyes szükségletekhez.

Az elkészült tárgyat egy emlékmű és egy valódi köztéri bútor közé lehet besorolni, amely egyszerre hívja fel a figyelmet a városhasználati módokra, teremt kapcsolatot az egyén és a köztér között, illetve lehetőséget ad a használatra.

Célunk volt egy olyan tárgy létrehozása, amelyet egy nem köztérnek érződő városi térbe helyezve, a tárgy ottani megjelenésével érzékeltetjük a differens rétegek kialakulásához szükséges tapadási felületek hiányát.

II. Témaválasztás

A workshop alatt megfogalmazott gondolatainkat szeretnénk volna tudományosan alátámasztani. Több különböző kutatási irányba tudunk volna elindulni, ezek között volt: az emlékművek terei és ezek helye a társadalmon belül, a köztérhasználat különböző aspektusai és a virtuális tér, a vandalizmus pszichológiája, illetve a tárgy továbbtervezése, kihelyezése és hatásának megfigyelése a köztereken.

Végül az emlékművek fogalmát újradefiniálva, bevonva ezek közé az egyszeri emberi cselekedeteket is, kezdtünk el foglalkozni ezeknek vizuális és térbeli megjelenésével és jelenlétével.

MÓDSZERTAN

A dolgozat több különböző kutatási módszer felhasználásával készült. A kiindulási alapot az AA VS nyári kurzus alatt elvégzett feladatok és a tervezés folyamán elindult gondolatmenetek határozták meg. Ezt követte a szakirodalom vizsgálata. A könyvek kiválasztása folyamán fontos szempont volt, hogy a kérdést több szemszögből vizsgáljuk meg: mind építészeti, mind várostervezési, mind szociológiai/környezetpszichológiai szempontból. A szakirodalom megismerése után mélyinterjúkat készítettünk a témában, amelyekkel szerettük volna megjeleníteni az építészeti és a felhasználói perspektívákat is. A célunk egy újfajta, vizuális jelhagyások időbeliségén alapuló szempontrendszer felállítása volt, amely alapján kategorizáltuk az általunk kiválasztott városi köztereket.

Az interjúk során voltak olyan kérdések, amelyeket a tervezőktől és a felhasználóktól is megkérdeztünk, de voltak olyan specifikus kérdések, amelyek csak az adott interjúalanyhoz kapcsolódtak.

- Kiknek szól egy ilyen projekt, kiket tud potenciálisan megszólítani?
- Milyen a tapasztalata a fogadtatást illetően? Akár atrocitás akár elismerés formájában.
- Hogyan reagál, amikor más beavatkozásaival találkozik? Mennyire tudatos így, hogy saját érintettsége is van?
- Van-e vandalizmusnak helye egy városi térben, miért?
- Mitől otthonos egy köztér?

Tervezők

- Mi a személyes kötődés a témához?
- Hogyan nézett ki olyan munka, ami gerilla projektként, esetleges akciók alapján indult?
- Miért fontos foglalkozni vele?
- Mit lehet várni egy-egy ilyen projekttől?
- Miben számít a beavatkozás mérete - kiterjedése?

Felhasználók

- Milyen formában van jelen a közösségi területen?
- Mennyire koncepcionális a térben való jelenlét? / Miért csinálja, használja adott módon a közttereket?
- Mi a (személyes) célja egy beavatkozásnak?

Közterek

A dolgozat terjedelme és részletezettsége miatt a vizsgált területek, egyrészt a már korábban is vizsgált közterületek lettek, valamint közelükben lévő, velük egy rendszert alkotó városi terek. A területeket azért választottuk, mert ezek alapvetően „szokásjog” alapján közterületként élnek a városhasználók mentális térképében.

- Szervita köz
- Ferenciek tere (és az aluljáró)
- Párizsi Udvar
- Petőfi Irodalmi Múzeum
- Király Bazár (Curia utca és Ferenciek tere közötti passzázs)
- Ferencesek Bazára (Kossuth Lajos utca és Ferenciek tere közötti passzázs)

A fent említett közttereket személyesen vizsgáltuk adott szempontrendszer alapján, kategorizálva és számszerűsítve a vizuális jelhagyásokat.

FOGALMAK, HIPOTÉZISEK

I. Túl szép, hogy köztér legyen

KÖZTÉR: minden olyan városi terület köztérként értelmezhető, amely lehetőséget biztosít felhasználóinak, hogy azt sajátjuknak érezzék, jelet hagyjanak rajta.

JELHAGYÁS: a várost használó ember azon cselekedetei, amelyekkel a közterületeket saját képére formálja, otthonossá teszi. Ilyenek a köztér használata által, azon hagyott nyomok, valamint a különböző köztéri cselekvések, viselkedési formák jelei. Ezeket kiterjedésük által kategorizálhatjuk, így különböző rétegek jönnek létre, amelyeket a személyesség-hivatalosság spektrumán helyezhetünk el.

A tézis kiindulópontját a Párizsi Udvar adta, amely egyértelműen egy impozáns, rendezett környezet, mégis kényelmetlen. Ennek oka lehet, hogy a túl szép, rendezett és ellenőrzés alatt tartott térben, minden önös érdekű cselekedet rongálásként érzékelhető.

Feltételezzük, hogy egy köztér otthonossága összefügg annak jelhagyási rétegzettségével. A közterületeken lévő vizuális jelhagyásokat időbeliség, tartósság alapján kategorizáltuk. Ez alapján három különböző réteget tudunk megkülönböztetni:

- A kis jelhagyások: (sörbontás miatt lepattant sarkok, cigarettacikkek, szemét, rágó)
általában valamilyen mértékig illegális cselekvések és személyes indíttatásúak.
- A közepes mértékű beavatkozások: (gördeszka hagyta nyomok, graffiti, installációk/gerillaprojektek)
az illegalitás és legalitás határán mozognak, az alkotó/felhasználó motivációja egyrészt önös, másrészt pedig egy nagyobb csoport általános magatartását és gondolatiságát közvetíti.
- A nagyméretű köztéri vizuális jelek: (szobrok, emlékművek, utcabútorok, térfal)
a hivatalos szervek, intézetek, megbízások eredményei a közterületeken.

Azt állítjuk, hogy mindhárom jelhagyási rétegnek meg kell jelennie egy közterületen ahhoz, hogy azt magunkénak, otthonosnak érezzük.

II. A rendbontás, mint pillanatnyi emlékmű

RENDBONTÁS: olyan legális vagy illegális használati módok, amelyek megváltoztatják és átformálják a rendeltetésszerű használatot. Ezek társadalmi interakciók, amelyek közé tartozik például a vandalizmus is.

EMLÉKMŰ: minden olyan alkotás, amely egy személy vagy esemény emlékét örökíti meg az adott térben.

Azt állítjuk, hogy a kis és közepes méretű személyes beavatkozások által hagyott vizuális jelek a köztéren, ún. emlékműként létezhetnek, hiszen a jelenlétüket okozó cselekvésre és az alkotóra utalnak vissza.

Azonban ezek egyértelműen különböznek a nagyméretű vizuális jelektől, hiszen időbeliségük korlátozott. Tehát ezek a jelek, mindig az aktuális felhasználótól erednek, a jelenre reagálnak, így folyamatosan változnak.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

I. Ali Madanipour – Public and Private Spaces of the City

A köztérhasználatnak érdemes társadalmi vonatkozásait számításba venni, vagyis hogy milyen ideológiák állnak ezek hátterében.

A huszadik századtól kezdve az individualizmus és a holizmus dualitása jellemezte a társadalmat. Az egyensúly időben változott, ahogyan az erőteljesen holisztikus berendezkedések (fasizmus, szocializmus) kudarcot vallottak.

Individualizmusról a kezdetektől fogva, mint városi jelenségről beszélhetünk, amely névtelenül és társadalmilag szegregáltan fejezhető ki. Emiatt viszont kérdéssé vált, hogy hogyan tartható fenn és hirdethető az integráció kérdése az individualista eszmék mellett. Önmagában az individualizmus nem életképes, mivel közösségek létrehozása szükséges, hogy egyben tartsa a potenciálisan feszült és szétbomló társadalmi szövetet. (Bobbio, 1990.) Ez a törekvés azonban elsősorban az alacsonyabb társadalmi rétegeket célozza, a magasabb rétegekben az individualista ideálok erőssége miatt nem tűnik annyira szükségesnek.

A posztmodern gondolkodás szerint nem beszélhetünk univerzális tendenciákról. A közterek üressége az új közösségek kialakulásának dinamikájához tartozik, vagyis máshol vannak ma, kicsi érzelmi közösségeket keresnek az emberek, ami fejlődésnek is tekinthető. (Maffesoli, 1996.)

Közterek meghatározását több módon meg tudjuk tenni, mint ahogyan valódi értékük is értelmezhető különböző nézőpontokból. Ez éppen abból adódik, hogy ez a kollektív tudatunkban lévő megegyezéseken alapszik.

„Ahogy a különböző csoportok más jelentést tulajdonítanak a térnek, az többrétegűvé válik, a terek társadalmi felépítésének módját tükrözve.” (Knox, 1995)

Ez azonban azt is jelenti, hogy nincs egységes értelmezés, mert az egyének szubjektív tapasztalatai határozzák meg a térélményét. Ugyanakkor lehetőséget adhatnak közelebb hozni ezeket a személyes tapasztalásokat, amikor másokkal egy időben és egy helyen „ugyanonnan” néznek a környezetükre. Egy közös élmény, például egy jelenléte, a közösség érzetét kelti bennünk.

Arendt elmélete szerint a közterek kettős funkciót töltenek be, egyik oldalról összekapcsolják a magánterületeket, mindeközben el is választják azokat. Vagyis egyfajta köztes terület a privát területek között. (Arendt, 1958.) Éppen emiatt sok irányzat, köztük a Marxizmus és a feminizmus is ellenzi a közterek lehatárolását, mivel olyan társadalmi szabályszerűségekre erősítenek rá, amelyek szerintük kerülendők. A Marxista azért ellenzi, mivel szerintük a magántulajdon definiálása elidegenedéshez vezet. (Kamenka, 1983.) A feministák a társadalmi szerepek miatt nem támogatják a szeparációt, mert elméletük szerint klasszikusan magánterületekhez kötjük a nőt, és ezt a képet erősíti, ha a kettő közötti határ ki van hangsúlyozva. Ez pedig a közterekről való kizorulásukat eredményezi. (Pateman, 1983.)

Benhabib azt mondja ki, hogy a *„nyilvános ön-megjelenítés és kifejezés lehetővé teszi az egyének és csoportok számára, hogy figyelembe vegyék mások álláspontját, és az ő nézőpontjukból nézzék a világot.”* (Benhabib, 1996) Azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy szakadék van a kulturális diverzitás gondolata és gyakorlati reprezentációja között.

Taylor szerint a „co-presence”, vagyis közös/társas jelenlét határozza meg a közösségérzetet, de ez csak bizonyos megkötésekkel igaz. Alkalmat ad a különböző válaszok fejlődésére, így nem csak a konszenzus keresése, hanem a különbségek felfedezése is megvalósulhat.

„Közterület: a társas jelenlét és egyidejűség tere, ahol különböző cselekvők lehetnek jelen egy helyen és időben, ahol egyének szabadon kibontakozhatnak a lehetőségek sokaságán belül, amelyek kollektív megegyezésen alapszanak.” (Taylor, 1995)

A modern városokban ez annyiban nehéz feladat, hogy nagy számú emberre terjed ki, több ember közötti összhangra van szükség, és a technológia fejlődésével az idő és távolság sem akadályozza a kommunikáció kiszélesedését, még tovább növelve azok számát, akik be tudnak kapcsolódni. Ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy a fizikai jelenlét hangsúlya fakulni látszik.

Taylor elmélete szerint a legnagyobb problémát a városi létet illetően a városiak elidegenedése jelentheti. Megoldásként pedig a decentralizált köztér hálózatok kialakítását tartja az egyik legjobb lehetőségnek (1995).

II. Dúll Andrea – Helyek, tárgyak, viselkedés

A helyérzék a tér kognitív értelmezése, amely során érzelmi reakciót is adunk rá. (Stefanovic 1998). A helyérzék változatai:

- elégedettség a hellyel
- bensőségesség (insideness) a hellyel való viszonyban
- helyidentifikáció
- helykötődés
- helytudatosság
- közösségi képzet (imagery of the community)

Identifikáció

„Az identifikáció (azonosítás) mint környezeti/tárgyi nyomhagyás azt jelenti, hogy a használó a tárgyat/teret úgy teszi maga és mások számára jelentésselivé, hogy pszichológiailag saját magához kapcsolja.” (Dúll 2009) Ennek egyik példája lehet a graffiti.

A graffiti – többek között – egyfajta helyperszonalizáció és -megjelölés, amelynek az identitás szempontjából több funkciója is van (Altman–Chemers 1980): az identitás kifejezése, megalapozása és fenntartása. *„Az emberek otthagyják nyomaikat a környezeten (ebben az esetben a közterületeken), hogy megmutassák az egyedül rájuk jellemző jellegzetességeket, és ezzel egyúttal el is különítsék magukat (és területeiket a köztereken belül) másoktól.”* Ez magában foglalja, hogy az adott teret több csoport másképpen köti magához, más jelek alapján azonosítja a helyet.

Minél statikusabb a tér állapota, annál kevésbé érzékeljük azt, mivel *„a megszokott tárgyi környezetben rutinosan, oda sem figyelve mozgunk: ún. kognitív értékvesztés (Moles 1971/1975) következik be.* Ez az állapot addig marad fenn, ameddig valami meg nagy változtatja az érzékelést. Akár egy ideiglenes beavatkozás vagy, gerilla-akció átformálhatja a térről alkotott képet, vagyis a környezet megváltozásával aktivizálhatja a közteret.

Helykötődés

„A helykötődés azért alakul ki, mert a hely (tehát az interpretált, jelentésteli tér) lehetővé teszi a cselekvési kontroll, a kreativitás és a hozzáértés megnyilvánulását.” (Dúll 2009) A helykötődés a territorialitáshoz hasonlóan evolúciós gyökerű, akár annak egyik humán változataként is felfogható (Taylor 1988).

„A környezeti/tárgyi nyomok által következtetünk a hely/dolog használatának tényére/módjára vagy épp a használat hiányára, szokatlan jellegére stb. Ilyen fizikai nyomok az „otthagyasok” is, pl.: szemét.” Ebből következik, hogy a nyomok ott hagyása, amely sok esetben egy nem tudatos folyamat, mások számára könnyebben értelmezhetővé teszik a helyet.

„A városi barátságatlanság elmélete szerint az olyan jelenségek a környezetben, mint a betört ablakok, az elhanyagoltság, a szemét és/vagy a graffiti explicit módon félelmet keltenek és csökkentenek mindenféle szabadter használatot. Az ilyen barátságatlan és/vagy védhetetlen tereken természetesen a fizikai aktivitás is csökken.” (Dúll 2017) Ez is mutatja, hogy a jelhagyások ellentmondásosak, és a csoportok kontrollt gyakorolhatnak a köztereken – például ha leélik azt, és senki nem akadályozza/fordítja vissza a folyamatot, akkor más használók elidegenednek tőle, nem érzik többé sajátjukénak.

III. Bach Péter – Hacking The #City

Napjainkra az urbanizáció elképesztő méreteket öltött, a világ népességének már több mint a fele városokban lakik. A felgyorsult urbanizáció és az informatikai-digitális forradalom hatására globális gazdasági és társadalmi folyamatok zajlódnak. Az urbanizáció jelenségéhez köthetően, maguk a városok is egyre több problémát generálnak, amelyeknek nemcsak ők forrásai, de egyben önmaguk jelenthetik a megoldást is.

„A „város, mint képződmény vagy jelenség” - sok más egyéb lehetséges megközelítés mellett - természetéből adódóan rendszerként is értelmezhető és rendszerelméleti megközelítésből is vizsgálható. Hasonlóan az informatikai és biológiai rendszerekhez a városnak is van „kód”-ja, mely szabályozza működését, definiálja a benne zajló folyamatokat”

Akárcsak az informatikában, hogyha valaminek létezik kódja, akkor az, törvényszerűen feltörhető, ezen analógia szerint, ez ugyanígy lejátszódhat urbanisztikai rendszerekben, tehát a városokban, városi közterületeken is. Szükségszerű, hogyha megjelenik egy szabályrendszer, akkor vele együtt megjelenik a szabályokról való eltérés is, tehát a kód feltörése.

„A „hacking” a szabályozott rendszerek feltörése a rendszer megkerülésével, vagy a rendszer elemeinek nem szabályszerű kombinálásával a korábban nem ismert, vagy a rendszer globalitásában számottevő szerepet nem játszó individuális problémák megoldásának érdekében. A város esetében ez az informális folyamat a rendszerben rejlő önszervező és önszabályozó sajátosság reprezentációjának is tekinthető.

A hacking jelen értelmezésben nem tévesztendő össze a „cracking”-gel, ahol a törés közvetlen és szándékos károkozással jár. A cracking-gel szemben a hacking-féle kódfeltörés célja nem a rendszer tönkretétele, nem a károkozás, hanem a túlszabályozottságban rejlő rugalmatlanság kreatív megkerülése és egyben indirekt módon annak fejlesztése. A működési mechanizmus tekintetében a hacking összehasonlíthatatlanul több szabadságfokkal rendelkezik, ami miatt a rendszerek szempontjából a törés tagadhatatlan haszonnal jár saját kódjuk továbbfejlesztése, javítása érdekében - beépítve, alkalmazva annak idegen elemeit.”

A hacking igazából „bármilyen” lehet és „bárhelyen”. Egy rendszer, egy szituáció, egy városi helyzet, egy elem máshogy értelmezése, egy újfajta értelmezési keret megnyitása. Ezek a változtatások, belenyúlások, képesek az adott környezeteket módosítani, egy folyamatot elindítani.

„A hacking jelentősége abban áll, hogy az általa implementált változás hatása a rendszer viselkedésének tekintetében előre nem megjósolható.”

„A hacker olyan személy, aki intellektuális kíváncsiságból, tiszta kreativitásból vagy élvezetből, a rendszerek korlátait próbálja felderíteni vagy meghaladni.” [Bruce Schneider]

Ez a fajta tevékenység a rendszer hézagaiban indulhat el, ezeket keresi a hacker. Ezekben a résekben indul egy másfajta értelmezés, amely megváltoztat, átirányít, azonban ezeknek a változtatásokban nincsen meghatározva a változtatás által generált rendszer új, konkrét jelentéstartalma. További gondolkodásnak és további hackelésnek ad teret, sosem befejezett, ahogy maga a város sem.

„A Hacking the City az építészet tekintetében egy újfajta tervezés- és nem utolsósorban oktatásmódszertan lehet, amely tisztában van a város és az építészet befejezetlenségének ('incompleteness') jelentőségével, nem csak elfogadja ebből adódó saját bizonytalanságát, hanem ki is használja az abban rejlő lehetőségeket, beleértve a tévedés lehetőségét is, nyílt forráskódú és odafigyel ha a város visszaszól”

„A tökéletesen egységbe zárt és a maradéktalanul igazolható dizájn jelensége azonos tőről fakad: a biztonság vágya az, amely hajtja őket, egy már-már mániákus társadalmi kényszer, amely folyton csak azt szeretné tudni, hogy mindig éppen a 'helyes' dolog történik, a 'helyes' döntés kerül meghozatalra és a 'helyes' termék megvásárlásra.”

IV. SZABADSÁG HÍD – új horizontok a városban

A 2016 nyarán elindult „szabihíd” jelenség, egyértelműen rávilágít arra, hogy a mai városhasználóknak olyan közterekre van szükségük, amelyek szabadon alakíthatóak, változatos használatot otthonossá tehetőek.

„olyan városi terekre van szükség, melyek túllépnek a „látványos és az avatás pillanatán” (Benkő Melinda). Városokra ahol, a mesterségen beavatkozás a minimális szükségesség szintjén marad, és ahol van szabad tér az aktív közreműködésre a város alakításában.” (Kultúrgorilla (Göttler Anna, Oraveczi Júlia, Tornaynszki Éva))

A hídfoglalás, majd a programok, maguktól, spontán jelentek meg a hídon, egy olyan ideális használatot hozva létre, amelyre eddig a tudatos urbanisztikai eszközöket használó tereknél sem volt példa.

„Az átmeneti helyzethez átmeneti tér társult: a híd két part között a senkiföldje. Köztes tér, ahol a döntés nem kényszer, hanem lehetőség inspirál, hogy kezdjünk vele valamit. Pláne ha ez a dolgok rendes menete szerint tilos – legalábbis nem szokás. A Szabadság hídján az átmeneti helyen váratlanul létrejött definiálatlan helyzet előhívta a spontán létezés örömét. A hozzáadott érték – a közösségi aktivitás és térfoglalás gyakorlata az utóbbi évtizedek kultúrájában gyökerezik, és arra hívja fel a figyelmet, hogy léteznek közösségek – kórus, bringások, táncosok, jógások vagy akár műlegyes horgászok -, amelyek tere keresnek maguknak a város strukturált rendjében.

A tudatos városhasználat és –tervezés feladata, hogy felismerje: a bennük rejlő erőt ki lehet és kell használni, de sokszor az is elég, ha hagyják őket működni – szabadon.” (Zöldi Anna)

A valós térfoglalással párhuzamosan, történnek a hídon mikrotérfoglalások, amikor a városhasználó csak néhány centiméternyi helyet szeretne magáénak tudni a térből. Ilyen például a szerelemlakatolás.

„A szerelemlakatotlást a szakirodalom a graffiti és a street art társaságában az urban creativity kategóriájába sorolja. Ezek közös jellemzője a spontán és civil cselekvés, a közterek „nem-exkluzív közönség általi használata” (Lachlan Macdowall).” (Boros Géza)

A szerelemlakatotlás bizonyos szempontból veszélyes és rongáló tevékenység, ezért a nagyvárosokban általában mesterséges lakatfalakat alakítanak ki, ahol szabadon lehet lakatolni, azonban ezek nem túl népszerűek, a valós spontán jelhagyásokhoz képest.

A Szabadság hídon történeteknek fontos üzenete, hogy a személyes városi jelenléttel és cselekvéssel változások történhetnek.

„A városi szabadság összefügg a te személyes aktivizmusoddal.” (Martinkó József)

„Ellentétben a korábbi városi mozgalmakkal, a hídfoglalás esetében a koordináció és célmeghatározás nem aktivista megbeszéléseken alakult ki. A híd belakásának igénye a közterületi kint-lét mára általánosult igényéből fakadt. Az utca ugyanis a rendszerváltozás után született generáció számára már nem pejoratív előtag, hanem egy izgalmas, felfedezésre váró terület.” (Mikecz Dániel)

INTERJÚK

I. Bach Péter

BACH PÉTER DLA építésszel beszélgettünk, aki jelenleg a Győri Széchenyi István Egyetem Építész-, Építő- és Közlekedésmérnöki Karának Építészettörténeti és Városépítési Tanszékének vezetője. Doktori munkája (Hacking the #City) meghatározó volt a dolgozat urbanisztika oldaláról történő szemléletében. Az interjú során ezt bővíthettük, további kérdésekkel körüljárva a városhasználók gerilla-akcióinak szerepét.

„Felülről irányított rendszerben működnek a városok, amelyet egy kis csoport, amit közigazgatásnak hívnak, kontrollál és fenntart. Mindeközben gyakorlatilag kisajátítják ezzel a közteret, minden döntést ők hoznak velük kapcsolatban. Azonban innentől a közösség jogosan nem érzi a sajátjának, nem hozhat döntéseket róla. De ahogy rés nyílik a rendszeren, a használók azonnal ki fogják használni azt, és be fognak avatkozni.”

A vandalizmus szinonimája a cracking, míg a hackingé a rendbontás. A kettő közötti határ az, hogy aki vandál, az szándékosan kárt okoz, míg a hacker keresi a rendszer hézagait. Csak olyan szabályokat szeg meg, amelyeknek nincs értelme, illetve megszegésével nem okoz kárt másokban. Létezik etikája, és ehhez tartják is magukat, ez városfelhasználói oldalról is működhetne így. Részben ezért, azok a hackerek érdekesek igazán, akik névtelenül alkotnak. Folyamatosan változó közegről beszélünk, így még ha valaki ma ismert is, néhány év múlva el fog tűnni.

„Engem elsősorban elméleti oldalról érdekel ez az egész ügy, maga a jelenség és ennek az értelmezése meg ennek a használhatósága, hogy mondjuk, hogy fordítható át ez az egész dolog igazából hasznossá. Másrészt meg az, hogy szerintem nekünk építészeknek vagy urbanistáknak rendszerszinten kell foglalkoznunk ezekkel a dolgokkal, hogy mi mondjuk, mit tanulhatnánk meg ezekből a dolgokból, egyrészt ez érdekel rohadtul. Másrészt, városfejlesztési irányként ma megjelenik, és egy működő megoldás lehet az open-source, vagyis eleve nyílt forráskódú város.

Eszerint a rendszer, bevonná az összes ember az erőforrását és mindenki hozzá tudna adni, mert akkor sokkal könnyebb lenne fenntartani a várost. A beavatkozás megszűnne hackelés lenni, participációvá válna. Ez a lehetőségalapú várostervezés és lehetőségalapú építészet, amely opciókat teremt és nincs túldefiniálva, csak amennyire szükségszerű."

A természetességét éppen az adná meg, hogy a 'vandálok' feladata, és ugyanakkor lehetősége is lenne fenntartani a helyet, és az elemeit javítani/cserélni idővel. Most is működik ilyen, a Petőfi híd budai hídfőjénél lévő gördeszkás park¹, ami egy rendezetlen területen épülhetett meg.

A tervező akkor tud ebbe belecsatlakozni, ha személyes indíttatású és a rendszertől független a projekt. Amint üzletté illetve hivatalossá válik, annyi tényező merül fel, hogy szinte lehetetlen véghezvinni a dolgot.

„A MI buszmegállónk² is egy ilyen rendbontásnak indult első kanyarban, és abban a pillanatban, amikor projektté vált, azonnal a BKK-tól kezdve a közmű szolgáltatókig mindenki elkezdett számon kérni dolgokat ettől a rendbontástól. Ellentmondásba keveredik az alkotó, ha a viselkedési normákon vagy a renden belül hoz létre valamit, mert akkor már nem bontod a rendet, részévé válsz. Az ilyen projektekhez lehet, hogy hozzátartozik, hogy magukra hagyatódnak, a karbantartás elmaradozik, időlegessé válik."

A városi terekben eltérő érdekek ütköznek egymással, soha nem lesz konszenzus, csak kompromisszumos megoldások. Ebből adódik, hogy természetes velejárója egy ilyen környezetnek, hogy a destrukció és a konstrukció is folyamatosan jelen vannak adott térben. A hackelés éppen ezt a helyzetet, ellentétet tudja jól kihasználni, ez inspirálja. Ezek a beavatkozások pedig sok ellentmondást hordoznak magukban, hiszen a társadalmi elfogadottságuk mindig kérdéses, ennek ellenére sokszor megfigyelhető, hogy a tér használói elkezdenek ragaszkodni hozzájuk.

¹ Rios Crew gördeszkás parkja, utoljára megnyitva 2019.10.25.

<https://11.kerulet.ittlakunk.hu/civil/130527/gordeszkasok-petofi-hid-toveben>

² Rév8: 99-es buszmegálló a Józsefvárosban, utoljára megnyitva: 2019.10.25.

http://ujrev8.epiteszforum.hu/wp-content/uploads/2015/11/2015_BuSTOP_PLAN.pdf

Otthonos akkor tud lenni egy köztér, ha otthon érzik magukat a használók. Ez azt jelenti, hogy sajátjuknak tekintik, ehhez pedig hozzátartozik, hogy valamilyen módon saját képükre formálják. Tudatos, vagy féltudatos jelhagyásokat (pl.: karcolások, tagek) hoz létre a városhasználó, ezzel pedig törvényszerűen konfliktusba kerül a környezetével. Az emberek a közös tulajdonunknak tartott dolgok más általi alakítását a saját tulajdonunk megsértéseként élik meg. Hosszú távon az lehetne egy cél, hogy a beavatkozásokra pozitívan tudjunk reagálni, vinné vagy vihetné előre a történetet. Ahhoz viszont hogy ez megvalósulhasson, a városhasználóknak felelősséget kellene vállalniuk a közterekért, és nem a közigazgatásra hagyni a fenntartását.

II. Kukucska Gergely

KUKUCSKA GERGELY építészt kérdeztük saját projektjeiről és állásfoglalásáról a városhasználattal kapcsolatban. Gergely meghatározó szereplője a magyar gerilla-szcénának. Eredetileg spanyol területen kapcsolódott be több ilyen projektben, itthon pedig többek között a VALYO-nak és a Csoma Szobájának is aktív tagja jelenleg vagy a közelmúltban, illetve a d16-18 műhely alapítója.

„Szerintem fontos megismerni azokat az embereket, csoportokat, aktivistákat, akik a „rendbontásokat” generálják. A társadalmi/gazdasági/akármilyen rendszer, amiben élünk leginkább a standard megoldásokat használja. Egy ideig a megszokott megoldások hatékonyan és kis energia befektetéssel működnek, majd megszokottá válnak, és alig vesszük észre, hogy a környezet változásával elavulnak, és olyan kötöttségeket hoznak, amik hátráltatják a rugalmas használatot. A kritikus megmozdulások, a „rendbontás” ezeket az ellentmondásokat teszi láthatóvá. Általuk újító gondolatokkal találkozhatunk, inspirálódhatunk és hozzájárulhatunk a városhoz.”

Izgalmas folyamat, mikor a lehetőségeiket felismerve az anonim felhasználók újabb és újabb kritikákat fogalmaznak meg a környezetükkel kapcsolatban. Valaki odanyomja a rágót, átfesti a falat, hogy ezt ő nem így gondolja, vagy éppen lebont valamit, vagy fölfest egy zebrát, stb.

Addig, amíg másnak testi épségét nem veszélyezteti ez az aktivitás, a hackelést lehet szabadon csinálni, így merülhetnek fel lényegi kérdések, amit kevesen képesek megfogalmazni, mert a legtöbb dolog egyértelműnek tűnik.

„Santiago Cirugeda³ spanyol építész, akivel együtt dolgoztam, abszolút azt járja körbe, hogy hogyan lehet az embereknek lehetőségeket adni a kritikus szemléletre. A sokszor nehézkesen vagy éppen hátrányosan működő standard-en túl is tudjanak viszonyulni saját környezetükhöz, hogy tudjanak oda rakni valamit, ahova a szabályok és a kööttségek miatt már nem lenne szabad. Több olyan projektje volt, ami illegális, sőt károkozásnak minősíthető, de ezáltal kap olyan figyelmet, hogy információként eljuthat a felhasználókhöz. Ez példa lehet arra a fajta rongálásra, ami előre visz.”

Közösségbevonás, meghallgatni az embereket, ma már szinte kötelező elem. Sok esetben a gazdasági, politikai érdekek minimalizálják a folyamatok beindításához és működtetéséhez szükséges energiákat, degradálják az aktivitások valós értékeit és nagyon kis százalékban történik meg az, hogy valójában az emberek részt tudnak venni a környezetük alakításába. A kis léptékű aktivitások, beavatkozások egyfajta lehetőség a felhasználók felkészítésére, az emberek rajtuk keresztül láthatják környezetüket és a benne rejlő kreatív lehetőségeket.

Egyrészt vicces, másrészt aktivizál, elgondolkodtató, és minél több ilyen dolog működik egy városban, annál inkább lehet arra számítani, hogy amikor lehetősége van valakiknek elmondani a véleményét, akkor azt meg tudják fogalmazni.

„Amikor aktívan csináltam ilyen dolgokat, akkor végül a - VALYO - Város és Folyó Egyesületnek része lettem. Volt körülbelül 15 ember, aki a Duna partokat szerette volna használni és a használat által megmutatni, hogy mennyi szabadidős és közösségi potenciál van a folyóparti területekben. Az adja az őszinteségét, hogy az aktivisták (tervezők, szervezők) maguk is használók voltak.”

A városnak egy nagy baja, hogy túl sűrű és intenzív, a napi működésért folytatott harc pedig elidegenítő lehet. A pici váratlan hackelések hatására az emberek megint elkezdhetnek kommunikálni, mert látnak valami nem „normális” dolgot az utcán.

„Az otthonosság kialakul, mert te vagy az, aki a környezetét alakítja, azokkal, akik szintén ezt csinálják, és a város is kicsit átformálódik, új definíciót kap.”

³ utoljára megnyitva: 2019.10.25. <https://www.spatialagency.net/database/santiago.cirugeda>

Rengetek közösségi „hacking” létezik, de nagyon kevesen beszélnek az aktivitások, „installációk” utóéletéről, hogy négy-öt év múlva mi történik. Sok esetben kiderül, hogy kevés működik olyan formában, ahogy megismerhetjük a publikációkból és előadásokból. Nagyon sok esetben a magára hagyott elemek ellenkező hatást váltanak ki, még nagyobb anomáliát okoznak, vagy akár még rosszabb minőségű közterületi helyzet is keletkezhet. A lelkes aktivisták távozásával a környezet érdektelenné válhat az üzemeltetésben és a projekt elemei szép lassan erodálódnak.

Más probléma is felléphet, ha egy közösség a közteret magáénak érzi és túlzottan kisajátítja. A Teleki tér tervezésénél is hasonló történt, de a Monterrey-ben készült ELEMENTAL programnál is tapasztalható. Az emberi természet ilyen, el kell fogadni.

„A hackelés egy jó játék, ha lehetőségek van, akkor érdemes benne részt venni, és nem túl komolyan venni, nem megfelelni.”

III. Petrányi Zsolt

PETRÁNYI ZSOLT művészettörténésszel beszélgettünk, aki „Az utca nem játszótér” c. kiállítás kurátora, maga is aktív deszkás és máig tagja a budapesti deszkás közösségnek.

A gördeszkázás városi hatásairól, a budapesti deszkázás történetéről és hangulatáról, vandalizmusról, közterekről, épített pályákról és a street style-ról kérdeztük.

„Én az épített pályákat szerettem jobban, meg most is inkább oda járok. A street az azért nagyon érdekes, mert bizonyos szempontból nagyon kötöttek az utcai elemek adta lehetőségek. Ez mindig az egyénnek a fejlődésétől is függ. A kiállítás összeállítása alatt arra is rájöttünk, hogy Budapestet, a város képét, mi folyamatosan úgy használtuk és úgy újíttuk meg, úgy használtuk másként, ahogy a gördeszkázás fejlődött.”

Az első fázisban az autó nélküli közterületeket keresték, erre a parkolók voltak az elsődleges megoldások. Akkor még nem volt szempont a szegély, a párkány, az első helyszínek a Deák téren és a Bikás parknál voltak. Az új fordulat, a street style fordulat a nyolcvanas évek közepén jött, amikor új szempontok kerültek előtérbe.

„Ugyanazt a várost néztük, de elkeztünk olyan részleteket, dolgokat észrevenni, amik korábban nem voltak a tudásunk perspektívájában.”

„A gördeszkázásnál, az utcai elemek használatánál, nagyon fontos, hogy valamit elhatározol és gyakorolsz. Van hét lépcsőfok, amin elkezdesz ugrálni, de aztán belefáradsz, megunod, ilyenkor mást kell keresni, új helyet kell keresni.”

Ennek hatására a lépcsőfokok, korlátok, utcabútorok gyakran elhasználódnak. Lehet, hogy lepattan a kőnek széle vagy a fapadnak a szegélye, de ezt nem rongálás tudatában teszik a deszkások, hanem valamilyen mozdulatnak a még kockázatosabb, még jobb, még bevállalósabb megcsinálása miatt.

Emiatt lehet különbséget tenni a gördeszkázás és a vandalizmus között. A vandalizmus szándékos rongálás, amikor valaki egy értéket öncélúan megrongál, jelentős anyagi kárt okoz. A gördeszkázásnál azért nem lehet használni ezt a szót, mert itt nem öncélról, hanem egy belső kreatív energiáról van szó.

„A gördeszkásokat bíráló sajtó, közönség vagy közösség gyakran nem veszi észre a rongálás és a rongálás tárgya közötti eszközt, ami egy sporteszközt. Ez egy nagyon fontos dolog, hogy nem odamegyek egy bottal, egy kalapáccsal, egy kővel és aztán eldobom a követ, hanem nekem van egy eszközöm, ami ebben az urbánus térben egy nagyon komplex és nagyon fontos önkifejező és használati eszköz.”

Amikor valaki deszkázni kezd, van ennek egy kicsit ilyen rebellis, felforgató oldala, ahol tényleg arról van szó, hogy elkezd az ember felnőni és keresi a saját valóságát. Azt az állítást érzi, hogy tulajdonképpen a világ rá akar kényszeríteni szabályokat, az életvezetésétől, tanulásától kezdve a munkavállalásáig, családalapításáig. Tulajdonképpen meghatározzák azt, ami vele lesz. Ezt a konfrontációt, ezt nagyon jól tükrözi és leképezi maga a város.

„Amikor valaki megtalálja a gördeszkát és a gördeszkázásban lévő kreativitást, akkor ez az egész épített környezet, ami ez az éppen aktuálisan megértett univerzum, ennek a konfrontációnak egy ütközőzónájává válik.”

Azt a valamire szánt dolgot én másként értelmezem, egy olyan értelmezést adok neki, amit még a készítői sem gondoltok. Lehet, hogy ez avval jár, hogy ez az elem rongálódik, de evvel teljesül be az én lázadásom, az idősebb generáció, a saját szüleim, a társadalom elleni fordulásom."

„Ami tabunak számít, az talán a templom, ez egy ilyen került téma. A politikai szimbólumok, a hatalmi szimbólumok, a pénzüzetek és nagyvállalatok szimbólumai, azok mindig provokációt váltottak ki a deszkásokból. Nem véletlen hogy mindenki oda akar menni, ott akar leugrani. Persze ott jó a kő, meg jó a korlát, mindig jön a biztonsági őr és elküld, de hogy ott az egy ilyen menő dolognak számít."

Magyarországon, a köztereken, az építőipar nem használ olyan jó minőségű anyagokat, de azért volt egy két helyszín ahol nagyon jó minőségű volt az anyag. A Köztársaság térnek a szürke márvány lapjai vagy szegélyei soha nem koptak el. A mésző, az puha, az elhasználódik hamarabb, egy várostervező nem biztos, hogy gondol arra, hogy valaki majd deszkázni akar rajta. De hát deszkázás van, tehát, ha valaki lerak valamit és az alkalmas rá, akkor azt a deszkások mindenképp használni fogják.

„De az utcabútor tervezők és a közparkok tervezői, ma már sokszor figyelembe veszik, hogy nem akarják azt, hogy deszkázzanak ott. Olyan elemeket helyeznek bele, belecsiszolnak fémekeket, amiktől nem lehet csúszni rajta. Tényleg nem is használják, ez elég egyszerű, tényleg ez így kontrollálható, ha valaki ezt így, ezt az utat így nagyon tudatosan le akarja vágni."

„Azonban a gördeszkázhatóság és az otthonosság tekintetében az egyik legérdekesebb szempont az nem is a bútorokhoz, meg nem is az elemekhez kapcsolódik, hanem valami sokkal elemibb, sokkal alapvetőbb, sokkal elementárisabb dologhoz. Ez pedig az, hogy rá tudsz-e gurulni vagy nem, és ha valamiért nem, ha ott van egy repedés vagy pont kockakövek vannak lerakva, az nem lesz jó."

HELYSZÍNI VIZSGÁLAT

Az irodalom feldolgozása és az interjúk elkészítése után, megvizsgáltunk hat közteret. A kiválasztásuk elsődleges szempontja volt, hogy szerettünk volna a workshopon megismert területekhez hasonló attribútumokkal rendelkező helyekkel foglalkozni, amelyek helyileg is közel vannak. A helyszínek így végül mind a belvárosban, a Ferenciek teréhez közel helyezkedtek el. A Ferenciek tere egy frekventált városi terület, ahol mind turisták, mind helyiek sűrűn megfordulnak, változatos városhasználat jellemző. Ettől függetlenül a kiválasztott területek a köztér-privát tér spektrumon szétszórva helyezkednek el, hiszen jártunk olyan „kilógó” helyszíneken is, mint a Március 15-e tér, ami valójában egy közpark, valamint a Párizsi Udvar, ami mindamellett, hogy bejárható, igazából magánterületként funkcionál.

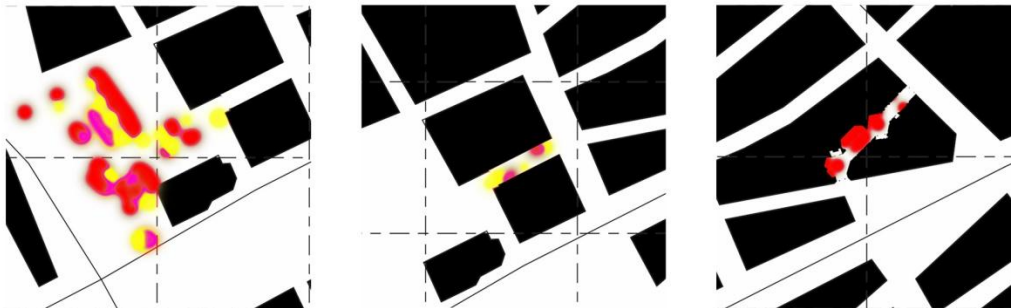
I. Elemzés

Előzetesen kidolgoztunk egy szempontrendszer, amely alapján a jelhagyásokat fizika és időbeli kiterjedésük alapján csoportosítottuk. Ezt a korábban a tézisekben definiált fogalmak mintájára tettük.

kicsi jelhagyások	közepes jelhagyások	nagy jelhagyások
sörbontás, cigaretta, szemét, matrica	gördeszka, graffiti, gerilla	szobor, emlékmű, bútor

Első lépésként felmértük, számszerűsítettük, hogy milyen jelhagyások történtek az adott területeken. Minden helyszínen megszámloltuk, feljegyeztük és fényképpel dokumentáltuk az ott lévő jelhagyásokat. Ezeket két módon dolgoztuk fel:

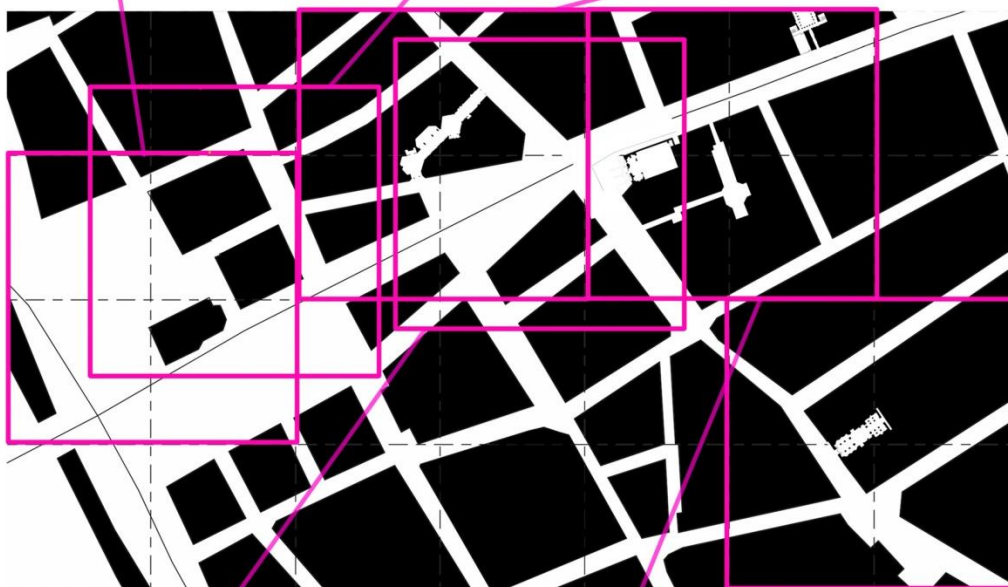
- Létrehoztunk egy térképet, amelyen a három nagy csoportba osztott jelhagyásokat tüntettük fel, megkülönböztetett színekkel. A kicsi jelhagyásokat sárga, a közepes jelhagyásokat rózsaszín, a nagy jelhagyásokat piros színnel jelöltük. Ezzel nem csak gyakoriságukat, hanem a helyszínen lévő pontos helyzetüket is dokumentáltuk.
- A táblázatban pedig a számszerűsített adatok vannak feltüntetve, az összes jelhagyási formánkat figyelembe véve.

Március 15. tér

Piarista köz

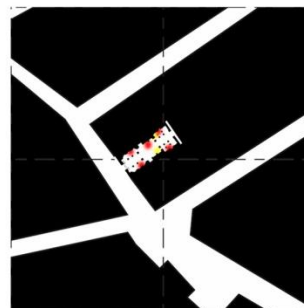
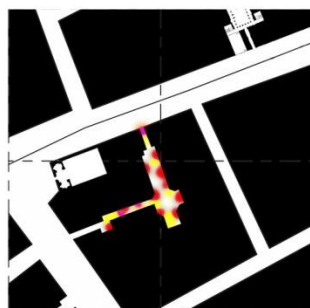
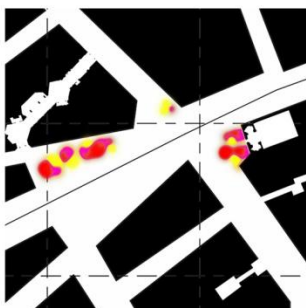
Párisi Udvar

Ferenciek tere

Ferencesek Bazára

PIM

■ nagy
 ■ közepes
 ■ kicsi

	s ö r b o n t á s	c i g a r e t t a	s z e m é t	m a t r i c a	g ö r d e s z k a	g r a f f i t i	g e r i l l a	s z o b o r	e m l é k m ű	b ú t o r
Március 15. tér						 				
Ferenciek tere		 	 							
Ferencesek bazár		 								
Piarista köz										
Párizsi Udvar										
Petőfi Irodalmi Múzeum										

Március 15. Tér:

Március 15. téren szinte minden típusú vizuális jelre találtunk példát. A vizsgált közterek közül ez a legnagyobb kiterjedésű, huzamosabb ideig való tartózkodás jellemző, sok utcabútor és zöld felület található itt. Ezen a helyszínen a tervezők számításba vették a lehetséges használatokat, az utcabútorokon speciális fém részek találhatóak, amelyek lehetetlenné teszik a deszkázást bizonyos területeken.

Ferenciek tere:

A Ferenciek terén az összes rétegre találunk példát, ezért állíthatjuk azt, hogy ezt a teret sok és sokféle ember érzi magáénak, hiszen minden jelhagyás megfigyelhető rajta, nagy mennyiségben. Ez alapvetően egy közlekedési csomópont, így aránylag kevesen tartózkodnak hosszútávon, a területen, a megjelenő utcabútorok is ehhez az igényhez alkalmazkodnak.

Ferencesek Bazár:

A Ferencesek Bazár egy kapuval zárható passzázs. Napközben nyitva van, bent vendéglő, több bolt és üzlet is üzemel. Jelhagyások mindhárom nagy csoportból találhatóak, de az itt jelölt köztéri bútorok általában virágcserepek, ülőfelület kevés található a helyszínen.

Piarista Köz:

A Piarista Közt gyakorlatilag csak átjárásra használják, köztéri bútor, pár virágcserep található itt. Ha valaki le szeretne ülni, akkor a kávézók szolgáltatásait kell, igénybe vegye. Igazából szinte semmilyen típusú jelhagyás nem fedezhető fel a helyszínen.

Párizsi Udvar:

A Párizsi Udvarban semmilyen kicsi vagy közepes méretű jelhagyás nem történik. Van kihelyezett ülőfelület, fotelek, székek, amiket a betérő látogató is használhat, nem csak a hotel vendégei.

Petőfi Irodalmi Múzeum:

A Petőfi Irodalmi Múzeumban nagyon kevés, kicsi méretű jelhagyásnak vannak nyomai, valamint padok találhatóak a helyszínen, de ezeken általában nem tartózkodik senki.

II. Tanulság

A megvizsgált helyszíneket összehasonlítottuk a terek nyilvánossága és a jelhagyások függvényében. Eszerint három nagyobb csoportot tudunk megkülönböztetni:

- Közterek: Március 15. Tér, Ferenciek tere, melyek kiterjedésükben jóval nagyobbak, mint a többi. Mindkét helyszínt sok ember használja, habár különböző módon. Rétegzettség szempontjából sokszínűek. Megfigyeltük, hogy ilyen esetekben a jelhagyások koncentrikusan jelennek meg, a köztéri bútorok és nagyobb jelek közvetlen környezetében. Tehát ilyen szempontból, ezek a nagy jelhagyások tapadási pontot jelenthetnek a városhasználók számára.
- Fél-nyilvános terek: Piarista köz, Ferencesek bazára, melyekről elmondhatjuk, hogy alapvetően olyan utcabútorok jelennek meg, amelyek bontják a teret, de hosszabb ott tartózkodásra nem motiválnak. Ezeken a helyeken is megjelenik mindhárom nagy csoportja a jelhagyásoknak, de nem olyan nagy diverzitásban. Ennek oka lehet, hogy alapvetően kiesnek a fő közlekedési útvonalakból, de ez még nem feltétlenül akadályozná meg, hogy azok az emberek, akik áthaladnak magukénak érezzék. Azonban a használható utcabútorok és a nagyobb köztéri elemek hiányoznak, így a személyes jelhagyások elmaradnak, hiszen nincsen lehetőség hosszabb távú ott tartózkodásra.
- Fél-privát terek: Párizsi Udvar, Petőfi Irodalom Múzeum, amelyek kifejezetten kihasználatlanok. Csak a legnagyobb elemek jelentek meg a jelhagyások közül, a személyes indíttatású jelhagyások hiányoztak ezeken a helyszíneken. Ennek magyarázata lehet, hogy ezekben a terekben állandó személyzet tartózkodik, (biztonsági őrök, hotel dolgozói) akik bizonyos szintű kontrollt éreztetnek az ott tartózkodókkal.

A vizuális jelhagyások skáláját érdemes lehet az emberi tényezővel bővíteni.

Tapasztalataink alapján, a tereken megfigyelhető állandó szereplők (biztonsági őrök, utcazenészek, hajléktalanok) befolyásolják a használók viselkedésformáit, aktivitás szempontjából pozitív és negatív irányba is módosíthatják azt.

A mintavétel nagyon kicsi volt, árnyaltabb következtetésekhez szükséges lenne több helyszín megfigyelése, külvárosi területek, más nagyvárosok bevonása.

ÖSSZEGZÉS

Az eddigi kutatásaink arra mutatnak, hogy az általunk megfogalmazott hipotézisek helytállóak, ugyanakkor a kutatás nem terjed ki eléggé, ahhoz hogy ezt egyértelműen kimondhassuk. Több szereplőt kéne megszólaltatni, több helyszínt megismerni és több konkrét beavatkozást kiértékelni.

Túl szép, hogy köztér legyen

A vizsgálatunk alapján, arra jutottunk, hogyha egy köztér túlon túl rendezett, tiszta, steril, az a használat hiányára utalhat. Hiszen a rongálás, rendbontás jelei, igazából a használat nyomait tükrözik. A köztéren való tartózkodás egyértelmű bizonyítékai, az általunk közepes és kicsi jelhagyásként csoportosított tevékenységek. Tehát, ha ezeknek a jelhagyásoknak van szabad felülete a területen és létrejönnek, attól a köztér otthonosabbá válhat. Azonban adott esetben, ha egy jelhagyási formából túl sok található a területen, arra lehet következtetni, hogy azt egy adott réteg kisajátította, a többi használót ez elidegenítheti. Olyan ellentmondásokba ütköztünk, mint hogy a különböző városhasználati módok (pl.: graffiti) a különböző emberek között konfliktusforrás lehet. Vagyis ami valaki számára otthonossá tesz egy közteret, az másokat elidegeníthet. Ez a fajta konfliktus, csak egy bizonyos mennyiség felett jelenik meg.

A rendbontás, mint pillanatnyi emlékmű

A kicsi és közepes méretű jelhagyások okai közé tartozik, hogy az adott köztéren lévő használó, azt a teret magáénak érzi és meg szeretné jelölni. Ez a jelölés egyrészt valamilyen szintű birtokbavétel és saját „névjegyének” lehelyezése is. A városhasználók egy része szándékosan fejezi ki véleményét a környezetéről, míg mások - tudat alatt - a saját terükké téve azt, hagyják ott nyomaikat. Akikben a viselkedésük tudatosul, ők sok esetben generálhatják is a városi terek aktivitását, illetve ösztönözhetik a többi használót a saját véleményük megfogalmazására. Erre több példát láthatunk, főleg művészek és építészek által megvalósítva. A beavatkozások azonban csak akkor tudnak akár csak középhosszútávon életben maradni, ha nem egyszeri jelenlét hozza életre, hanem a személyes indíttatás a későbbi fenntartást is garantálja.

Az építés és a rongálás ugyanúgy része a köztérhasználatnak, a rombolás és az átalakítás között a határ elmosódik, és ugyan tudunk különbséget tenni a vandalizmus, amelynek célja csupán a károkozás, és a rendbontás között, ami pedig valójában a rendszer réseinek kihasználása, de ez a különbségtétel nem feltétlenül szükséges. A köztér használata mindig befolyásolva lesz azáltal, hogy kik azok, akik használják, és ha megtalálják a lehetőségét annak, hogy ők azt szabadon formálják, akkor az megszűnik illegális lenni.

A tapadási felületek, mint a köztér statikus elemei, szükséges kiindulási alapjai a rá rakódó rétegeknek. Megfigyeléseink alapján, szükség van arra, hogy az építészek, várostervezők, városrendezők figyelembe vegyék ezt a dimenziót a városi terek tervezése során.

Hosszútávon cél lehet az, hogy olyan városi tereink legyenek, ahol a városhasználók ki tudják fejezni önmagukat, ők maguk tegyenek azért, legyen lehetőségük tenni azért, hogy magukénak érezhessék őket.

HIVATKOZÁSOK

- Altman, I., Chemers, M. M. (1980): Culture and environment. Brooks–Cole, Monterey.
- Arendt, Hannah, (1958): The Human Condition, University of Chicago Press, Chicago.
- Bach Péter, (2015): 'Hacking the #City.', Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőművészeti Doktori Iskola, Budapest.
- Boros Géza, (2018): Szabadság híd: új horizontok a városban, Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest.
- Benhabib, Seyla, (1996): The Reluctant Modernism of Hannah Arendt, Sage, Thousand Oaks.
- Bobbio, Norberto, (1990): Liberalism and Democracy, Verso, London.
- Casanova & Hernández, (2014) 'Public Space Acupuncture: Strategies and interventions for activating city life', Actar D, New York.
- Douglas, Gordon, (2014): Do-It-Yourself Urban Design 'Improving' the City through Unauthorized, Creative Contributions, City & Community 13:1, University of Chicago, Chicago.
- Dúll Andrea, (2009): A környezetpszichológia alapkérdései – Helyek, tárgyak, viselkedés, L'Harmattan, Budapest.
- Dúll Andrea, (2017): Épített környezet és pszichológia, a lokalitásélmény környezetpszichológiai vizsgálata, Akadémiai Doktori Iskola, Budapest.
- Gehl, Jan, (2010): Cities for People, Island Press, Washington.
- Kamenka, E., (1983): Public/private in Marxist theory and Marxist practice, in S.I. Benn and G.F Gaus, eds, Public and Private in Social Life, Croom Helm, St Martin's Press, London, pp. 267-79.
- Knox, Paul, (1995): Urban Social Geography: An introduction, Longman, London.
- Losonczi Ágnes, (2003): A tárgyak halála – a szemét élete. In Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor (szerk.): Tárgyak és társadalom. II. Kapcsolatok: a tér, a tárgy és a képi kultúra összefüggései. Iparművészeti Főiskola, Budapest. 75–97. (<http://losoncziagnes.hu/sites/default/files/egyenlito.pdf>)

- Madanipour, Ali, (2003): *Public and Private Spaces of the City*, Routledge, London.
- Maffesoli, M., (1996): *The Times of the Tribes*, Sage, London.
- Moles, A. A. (1971/1975): *A giccs. A boldogság művészete*. Gondolat, Budapest.
- Pateman, (1983): 'Feminist critiques of the public/private dichotomy', in S.I. Benn and G.F Gaus, eds, *Public and Private in Social Life*, Croom Helm, St Martin's Press, London, pp. 281-303.
- Schmindt, Sabine Maria, (2010): *Hacking the City – Interventions in Public and Communicative Spaces*, Museum Folkwang, Essen.
- Stefanovic, I. L. (1998): Phenomenological encounters with place: Cavtat to square one. *Journal of Environmental Psychology*, 18: 31–44.
- Taylor, Charles, (1995): 'Liberal politics and the public sphere', in Amitai Etzioni, ed., *New Communitarian Thinking: Persons, virtues, institutions and communities*, University Press of Virginia, Charlottesville, pp. 183-217.
- Taylor, R. B. (1988): *Human territorial functioning: An empirical, evolutionary perspective on individual and small group territorial cognitions, behaviors, and consequences*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Zétényi Zsófia, (2018): *Városi infrastruktúrák újrahasznosítása*, MOME Doktori Iskola, Budapest.
- Woolley, Helen, (2003): *Urban Open Spaces*, Spon Press, London.

MELLÉKLETEK

ABSTRACT

The starting point and inspiration of the topic was this year's AA VS Budapest Summer University course, during which we had the opportunity to attend various workshops on urban rooms and streets as sets. As a result, we have created an object that raises relevant and important questions of citizen's public space usage. Positive feedback and our own motivation prompted us to start researching the scientific background of an object that had been designed relatively quickly and project-based.

We have been attracted to public human actions that appear to be irregular and, in many cases, socially unsupported, but at the same time seemingly inevitable. We were looking for the answer to where to draw the line between leaving a mark and damaging behaviour? Should we adapt to these or eliminate it altogether? What makes us feel public spaces? How do the attributes of public spaces affect our behavior?

We approached the topic from an architectural, environmental psychological, sociological standpoint.

During the research we read books and articles on the subject. In addition, we conducted in-depth interviews with designers who had previously addressed similar issues, as well as with the users who questioned public space standards.

As an outcome, we would like to prove that spontaneous, self-motivated (mis)behaviour may be related to public comfort and that there is a certain amount of need for disruption.

We would like to set up a system of criteria that would categorize public spaces from a new perspective, using the object we have previously designed.

INTERJÚ BACH PÉTERREL ÉS KUKUCSKA GERGELLYEL

2019. október 18.

GRÁNÁSY SÁRA: Kik azok, akiket a gerillaszcénából ismerni kellene, akik nektek ilyen ajánlások, amit mi valószínűleg nem tudunk? Mennyire ismeritek ezeket az embereket? Mennyire egy kör vagy éppen mennyire folyik ez így szét?

BACH PÉTER: Kettő dolog van. Nagyon sokat megtaláltok nyilván, azért is hoztam ide ezt a könyvet, mert ebben például van egy ilyen elég nagy gyűjtés köztéri művészeket keresztül nagyon sok emberen át, aki ilyesmivel foglalkozik. Ami ebben benne van, azt mind mondhatjátok vagy titulálhatjátok rendbontásnak, persze attól függ, hogy mi a definíciója ennek a rendbontásnak. De én azt tapasztalom, azt látom, hogy ezek a résztvevő designerek vagy bárminek is nevezzük őket, projekteket alkotó emberek részéről, ezek ilyen időszakos ügyek, ezek megnyílnak, és aztán valahogy eltűnnek, egy nagyon dinamikus változó közegről van szó. Akiket öt tíz éve lehetett ismerni, azok mára tökre eltűntek és egyre újabb és újabb résztvevők jelennek meg. Ebbe én most nem mennék bele, ennek az elméleti részébe feltétlenül, belegondolhattok, hogy ez miért történik így, olyan nagyon kevés van, aki kb. ezeket az ügyeket egész életén vagy munkásságán keresztül így tolja. Ennek van egy ilyen sajátossága szerintem, hogy akiket most meg lehet ismerni, meg akik mondjuk így a mainstreamba benne vannak ilyesmi akciókban, azok nagyon könnyen lehet, hogy rövid időn belül már nem fognak ilyenekkel foglalkozni vagy nem találtak rájuk. Ez szerintem az egyik sajátossága a dolognak. A másik, hogy számomra ezeken túlmenően nem igazán az általatok keresett emberek vagy résztvevők az érdekesek. Hanem én sokkal érdekesebbnek találok az anonim helyzeteket, vagy az anonim résztvevőket, amikor igazából sose fogjátok megtudni, hogy ki volt az, aki oda ültetett egy virágot vagy bármilyen szinten rendet bontott. Tegnap nem fotóztam le, de állati izgi volt mentem a kislányomért az isibe és a fehérvári úton van egy ilyen tábla, ott az Andor utcai kereszteződésben és ilyen rongybabák voltak föllógatva meg fölakasztva rá, szóval sose fogjuk megtudni hogy ki akasztgatta azokat oda, és rendbontásnak számít valamilyen szinten, marha izgi szerintem és ez a része engem sokkal jobban izgatna, mint azok akik nevesítve megjelennek és publikálnak.

KUKUCSKA GERGELY: Hozzátehetnék valamit? Szerintem tök igaza van a Petinek, de én azt gondolom, hogy nagyon fontos azokat az embereket megismerni, akik ezt generálják, mármint akire azt mondja, hogy nem az az érdekes része. Márpedig azért mert az a társadalmi gazdasági akármilyen rendszer, amiben élünk az nem ebbe az irányba tart, hogy az embereknek önálló gondolataik legyenek, hackelni akarjanak, hanem hogy a standardeket használják. Ha nem nagyon találkozol olyan hackerrel, akkor az esélyét se látod ennek, vagyis sokkal kisebb szerintem, mint mondjuk, ha egy ilyen be lehet mutatni, hogy igenis van lehetőséged arra, hogy egy kicsit is gondolkozz és hozzányúlj dolgokhoz. Szerintem ezért fontos hogy legyenek ennek látható felületei, követhető felületei, mert így elpusztul. Hogyha ezeket nem generáljuk, akkor szerintem sokkal kisebb a lehetősége annak, hogy az emberek megfogalmazzák egyáltalán azokat a kritikákat és reagáljanak akár ilyen mikro dolgokkal is, egy rágógumival vagy bármivel. Mert sokkal könnyebb a standard utat járni, és szerintem ilyen szempontból fontos. Én nem csináltam még a doktorimat és én is így billegek, hogy csinálom, nem csinálom mi lesz vele. Ezen gondolkodtam, hogy amikor egy ilyen típusú dolog, elkezd egy kicsit ilyen formálissá válni, hogy mondjuk egy szervezet, a nevét adva kezd hackelgetni, meg ilyen projekteket csinálni, hogy ez szerintem abból a szempontból fontos, hogy így ilyen utat, ilyen látófelületet mutat. Hogy mégiscsak van valami minimális lehetőség arra, hogy belenyúljal a rendszerbe és én szerintem ez nagyon fontos. Ilyen oktatási vagy ilyen szemléletátadási, egy ilyesmi lehetőséget látok mögötte és ezért gondolom, hogy közben tök jó, hogyha erről lehet úgy beszélgetni, hogy nem csak anonimek vannak. Az anonim az meg a valós működés, tehát hogy az meg azt gondolnám, hogy az már az, amikor tényleg valakinek megfogalmazódnak kritikák a saját környezetével kapcsolatban és akkor odanyomja a rágót meg odafesti a falat, hogy ezt ő nem így gondolja, vagy lebont valamit, vagy fölfest egy zebrát, vagy a szomszéd fejére önti a festékes vödört, mert hogy nem úgy viselkedik. Nyilván ennek vannak értelmes keretei, meg hogy a másikat nem kell veszélybe sodorni, de hogy ez szerintem egy felkészülés arra, hogy az emberek tényleg a saját környezetükkel valamilyen kapcsolatot tudjanak tartani, meg tudják fogalmazni az igényeiket, elvárásaikat, kritikájukat.

GS: És szerintetek, hol van a határ, a rendbontás és a vandalizmus között? Vajon mi az ami már abszolút csak rombolás vagy létezik egyáltalán ilyen?

KG: Szerintem ez azért marha nehéz kérdés, mert, hogy az van, hogy van egy rendszer, amit mindenki elfogad, törvények, jogszabályok, rendeletek. Tök más téma, most gondolj bele, hogy te még jársz egy régi autóval, amire azt mondják, hogy nem használhatod, amikor mondjuk itt a városban szmogriadó van. Ezt papíron le van írva, hogy ilyen kategóriájú besorolásba esik az autódnak a motorja, ennyi füstöt bocsát ki, közben ott van, mondjuk a Volkswagennek az autója, ami mondjuk három éves és azt mondják, hogy azt meg lehet használni, merthogy ennek ilyen és ilyen a besorolása. Aztán kiderül, hogy az, amit ők állítanak róla, hogy kamu adatok alapján mért értékek. Ez szerintem mindenre vonatkozik, lehet, hogy ez most marha messzire megy meg bonyolult, mármint minden úgy tűnik mintha minden marhára szabályozva lenne, ami belefér, az valamilyen érdekszer miatt belefér egy ilyenbe, ami meg nem az meg nem fér bele ebbe a halmazba. Én nem tudom, ennek hol van a határa szerintem, amíg másnak ilyen testi épségét nem veszélyezteti ez a dolog, szerintem ezt a hackelést, ezt lehetne tolni. Pont ezeknél merülnek fel ilyen kérdések, amit senki nem kérdőjelezne meg, mert egyértelműnek vesszük azt így csinálták, azt meghatározta az önkormányzat, ezt megmondta nekünk a nem tudom milyen igazgató, kevesen veszik a fáradságot meg azt a bátorságot, hogy egy ilyet megkérdőjelezzenek egy rágógumival, és ez szerintem marhajó, hogyha van ilyen.

BP: Én szerintem meg tökre konkrét határai vannak. Tehát hogyha olvastátok az én doktorimat, akkor biztos beleakadtatok ebbe a hacker dologba is, hogy annak van definíciója, hogy ez nagyon jól meghatározható, hogy hol van a különbség a hacking és a cracking között. Szerintem a vandalizmus a szinonimája a crackingnek, az károkozással jár, akár szándékos károkozással, aminek nagyon sok eredete van, de mindegy hogy mi is az eredete, de a lényege az ez, hogy kárt okoz. A hacking az pedig úgy keresi meg a rendszernek hézagait, hogy közben egyébként senkinek nem okoz ezzel fejfájást. Tehát ugye én azt szoktam példának hozni erre vonatkozóan, hogy azok a szabályrendszerek, amik működnek például egy városban, hogy nem mész át a piros lámpán, merthogy tudjuk, hogy ezek miért vannak ezek a szabályok, ezek bizonyos esetekben totál értelmetlen szabályok. Mert éjjel kettőkor, amikor piros a lámpa de három kilométeren belül egy autó nincsen, akkor te miért várjál három percet. Ezzel nem okozol kárt senkinek, hogyha mondjuk megszeged azt a szabályt és kitalálsz saját magadnak azokat a praktikákat, hogy hogyan használod ezt a rendszert, hogy hol vannak ennek a dolognak a hézagait. Ezzel semmiféle bajt nem okozol senkinek, nem sodorsz veszélybe másokat, szóval szerintem ez így oké.

Ez a rendbontás, ez egy kedves kifejezésnek tűnik, merthogy valószínűleg ezt ti pozitív értelemben használjátok, vagy keresitek ennek az értelmezhetőségét. Én szerintem ez ott válik el, ott válnak el a dolgok egymástól, az a megítélésem, hogy van-e benne károkozás vagy nincs.

KG: Abba nem értünk akkor egyet, de ez egy tök jó dolog, hogy ugye vannak az általános szabályok. Amit mindenkinek el kell fogadni, mert ez egy felülről irányított rendszer, egyértelműen és elvileg mindennek jónak kell lennie. Most van a santiago valaki barátom építész, akivel együtt dolgoztam, spanyol építész abszolút ezt járja körbe, hogy hogyan lehet az embereknek ilyen lehetőségeket adni. Hogy rendszeren kívül is meg tudják határozni a saját környezetüket, hogy tudjanak oda rakni valamit ahova nem szabad, és hogy milyen körülmények között tudják ezt megtenni. Neki volt építésként egy ilyen projektje, egy új urbanizációhoz megépítettek egy autópálya szakaszt vagy hát egy ilyen főút szakaszt. Az egész egy kormányzati projekt volt Spanyolországba, de illegálisan történt, semmiféle papírt, semmiféle adatot nem lehetett erről találni. Építették és senki nem kérdőjelezte meg. Neki az volt erre a válasza, hogyha illegálisan ezt lehet csinálni, akkor ő erre valamit, mint állampolgár reagálhat. Kiment egy buldózerrel, megbízott egy embert és egy tizenöt méteres szakaszon felbontotta az utat és feljelentette saját magát, vagy hát egy cikkben megjelentette, hogy ő felbontotta ezt az utat. Ugye azt gondolnánk, hogy egy ilyen helyzetben neked nincsen ilyen jogod, merthogy van egy fölülről irányított rendszer, ami azt mondja, hogy mi ide autópályát építünk, akkor is, hogyha nem lehetne, ha a saját rendszerünk nem engedi. Valaki meg azt mondja, hogy nem, én meg felbontom és ez ilyen szempontból károkozás, de én azt mondom, hogy ez egy olyan károkozás, ami előre visz. Mert ilyenkor kizárólag anyagi haszonból használják ki a saját lehetőségeiket mondjuk politikusok vagy gazdasági beruházások, amikor erre nem lehetne lehetőség demokratikus keretek között.

BP: szerintem menjetek vissza a hackerekhez, mert az azért nem egyértelmű. Mert vannak közöttük a white-head, a grey-head, meg a black-head hackerek, tehát ők már saját magukat is árnyalják, a szürke nem tudom én hány árnyalatában a fehértől a feketéig. Ez most divatos egyébként, hogy hány árnyalata van a szürkének, mindegy. Egyébként a grey-head hackerek között van csomó, aki mondjuk, úgy mutat rá egy biztonsági résre, hogy közben kárt okoz, feltör egy rendszert, de alapvetően jó szándékú. Ebbe a

dologba, szóval szerintem, hogy ennek az etikája, hogy van ez már rohadtul régóta kialakult, ezekben a berkekben. Szerintem a városhasználói oldalról is ez pontosan ugyanígy működhet.

KG: Szerintem marha izgalmas az, hogyha ilyeneket nem látsz, hogyha valaki nem kérdőjelezi meg a dolgokat, akkor mindent elfogadunk. Mert ugye annyira összetett ez az egész környezet, amiben élünk, aki dönt valaki vagy valami mellett, olyan ember nagyon kevés van, lásd Liget projekt. Hogy valaki ellentmond annak, ami ma mondjuk a mainstream, hogy „jól van csinálják, ha nem értek vele egyet akkor is csinálják” vagy hogy ő odakötözi magát egy fához, hogy én nem hagyom hogy kivágják a fát. Mindenesetre ez elgondolkodtató, hogy hol van ennek a határa.

GS: Ti hogyan kerültetek bele ebbe az egész gerilla projektek dologba? Hogy indult el ez nálatok?

BP: Ugye én egyébként nagyon kevésbe voltam benne, tehát nem olyan túl sokba, Gergő szerintem sokkal több ilyenbe vett részt, mint én. Engem elsősorban elméleti oldalról érdekel ez az egész ügy, maga a jelenség és ennek az értelmezése meg ennek a használhatósága, hogy mondjuk, hogy fordítható át ez az egész dolog igazából hasznossá. Másrészt meg az, hogy szerintem nekünk építésznek vagy urbanistáknak rendszerszinten kell foglalkoznunk ezekkel a dolgokkal, hogy mi mondjuk, mit tanulhatnánk meg ezekből a dolgokból, egyrészt ez érdekel rohadtul. Másrészt meg az egész úgy tűnik, hogy amiről egyre többen és egyre többet beszélnek ez az open-source építészlet meg az open-source city felé nyomná el a dolgot, eleve nyílt forráskód. Jelenleg az építészetnek is meg a városoknak is zárt a forráskódja, ez olyan, mint a Windows, tehát abba aztán senki sem, mert ahhoz úgy ragaszkodik mindenki mintha a nagykabátja volna, nyilván ez üzlet, nagyon komoly üzleti érdekek, nagyon komoly hátterek vannak e mögött, de szerintem a város az nem lehet ilyen. Nem is volt ilyen egyébként eredendően, csak aztán az ipusztindusztriális társadalom tette ilyenné, ami most ugye, a posztindusztriális társadalom gazdasága, amiben élünk szerintem ennek felül kéne ezt a dolgot írnia. Eleve felhívna engem a rendszer arra, és akkor onnantól kezdve nem is kellene ezt feltétlenül külön embereknek demonstrálni, hogy itt neked lehetőség volna valamire, mert ugye az ipusztindusztriális városban ült a parkőr, és ha nem úgy viselkedtél parkban és rámentél a gyepre, akkor a gyepmester lezavart róla, tehát nem volt lehetőség gyakorlatilag szabadon használni ezeket a helyzeteket, ellenőrzött keretei voltak abszolút, tehát Windows, nem pedig Linux.

KG: Ez most is így van sajnos.

BP: Most is így dehogyan szerintem a jövőben nem biztos, hogy van elég forrás és erő a mögött, hogy ezt központilag fent lehessen tartani. Tehát sokkal jobban tenné azt a rendszer, hogyha bevonná az összes többi embernek az erőforrását és mindenki tudna hozzá adni, mert akkor sokkal könnyebb lenne fenntartani ezt az egészet.

Én abszolúte elméleti síkon vizsgáltam ezt, tehát csak a kérdésekre a válaszom, hogy hogy kerültem ebbe bele, hogy szerintem igen nagyon sok ellentmondás van benne, amit a Gergő is mond, de hogy nekünk ezzel kellene foglalkozni szerintem.

BÁNSZEGI BÍBORKA: Tehát ha tényleg be lenne vonva rengeteg ember és lehetne véleményt nyilvánítani, akkor utána megszűnne a hacking?

BP: Hát participációvá válna.

KG: Ugye az a nehézség benne szerintem, ezt még csak az előzőhöz szeretném hozzáfűzni, hogy ugye abban a pillanatban, hogy lehetőségeket adsz embereknek a kontrollt is elvesztet valamilyen szinten és ettől fél a felülről irányított rendszer.

BP: Ettől fél a Windows.

KG: Miközben, tehát hogyha azok az emberek, akik egy-egy területtel foglalkoznak a saját lakókörnyezetükkel, fel vannak készítve és a sajátjukénak érzik ezt az egészet és megbízik bennük a felső vezetés, hogy ezt tudják és fent tudják tartani akkor sokkal kevesebb energiával, sokkal kevesebb energiát vinne el az a kontrollt. Most mindent ő akar egy kézzel tartani egy városon belül, ugye ez azzal járna, hogy olyan anomáliák jönnének létre, ami nem annyira átlátható és ettől viszont minden rendszer fél.

BP: Ez a rendszernek egy sajátossága, hogy fél ettől a dologtól. Budapest városszerkezete például nagyon nagy részben azért olyan amilyen, mert az elmúlt 50 évnek a kommunista kvázi diktatúrája mindenegyes pontját ellenőrizni szerette volna a városnak. De nem csak a városnak, hanem az országnak, ezért olyan az úthálózatunk, hogyha te Pécsről Szegedre szeretnél volna menni 1976-ban akkor át kellett menned a Ferenciek terén, oké? Ez nyilván túlzás, de hogy ilyen volt a rendszer azért, hogy ellenőrizhető legyen a dolog, mert ha lezárom a Ferenciek terét, akkor ezek az emberek nem tudnak konspirálni és nem tudnak elmenni a pécsiek szegedre szervezkedni. Megint túlzás. De a dolognak az ideológiája ez volt. Ráadásul nekünk még van egy ilyen örökségünk, ami a nyugati országokban kevésbé van meg, ez a fajta örökség.

KG: Amúgy meg visszatérve az előző kérdésre, én azért kezdtem el ezzel a témával, eleve érdekelt ez a téma, hogy milyen meghatározott keretek között standard utakat járni. Aztán mondhatnám, hogy véletlenül én kikerültem Spanyolországba, ezzel az építéssel építészcsapattal elkezdtem együtt ügyködni és ott láttam, de ez még ugye 2005-ben volt 2004-5 környékén, hogy ez egy nagyon izgalmas felvetés, akkoriban még nem nagyon beszéltek, ugye az volt, hogy miután hazaköltöztem és ez jellemzően az volt, hogy ez egy hülyeség, ezzel nem foglalkozunk.

Közösségbevonás, meghallgatni az embereket, ez egy ilyen mainstream jel lett, habár szerintem tökéletesen ellentmond annak, mint amit gondolnak róla. Amint bekerült ebbe, hogy mindenhol használni kell, és pályázati keretek kötik és meghallgatjuk az embereket, sajnos minimalizálták azokat az energiákat, amik ennek a működtetéséhez szükséges. Minden alá van írva, hogy igen ez így készült, de valójában nincs mögötte az a folyamat, nincsenek valós, nagyon kevés kis százalékban történik meg az, hogy valójában az emberek be vannak vonva a saját környezetük alakításába. Szerintem itt van szerepe annak, amit, amiről ti beszéltek, ezek a nagyon kicsi léptékű beavatkozások, az pont egy ilyen felkészítés lenne, hogy az emberek így lássák, hogy van környezetük, hogy odabiggyesszen valamit. Egyrészt vicces, aktivizál, elgondolkodtató és akkor minél több ilyen dolog működik egy városban, annál inkább lehet arra számítani, hogy legközelebb mondjuk, amikor lehetősége van valakinek elmondani a véleményét, akkor azt meg tudja fogalmazni, mert szerintem itt marha nagy szerepe van ennek. Minél több ember tudja megfogalmazni a véleményét, annál könnyebb lesz kooperálni velük és remélhetőleg, ez egy ilyen utópisztikus elképzelés, megvalósulhat az, amiről beszélünk, hogy mondjuk több szerepet kapnak a városalakításában.

GS: Tulajdonképpen ez lehet akár egy célja is ezeknek a beavatkozásoknak?

KG: Szerintem teljesen, amellett hogy marha szórakoztató és kibillent.

BP: Célnak is kell lennie. Tehát hogy ti is feszegetitek ezt az egész kérdést, itt fölmerül egy csomó kérdésben, mint egy ilyen irány, hogy most ezt nem fogom tudni jól megfogalmazni, hogy ennek mi a kimenetele. Tehát hogy úgy igazából, meg mi ez, hogy közterület meg milyen asszociációink vannak, meg ilyesmik, hogy ez egy rohadtul furcsa dolog, merthogy a közterület nevében is benne hogy az a közösségé kellene, hogy legyen, de most nézzük meg hogy tényleg azé-e vagy sem. Vagy egy kis csoport, mint mondjuk, amit közigazgatásnak hívnak, gyakorlatilag kisajátítja, minden szándékot, meg minden egyes dolgot egy ilyen közterületen, és megmondja, hogy ezt így használd, vagy úgy használd, vagy erre alkalmas, vagy amarra alkalmas. Egyébként ezt azért teszi meg, merthogy ő a fenntartója ennek a dolognak és ez visszacsatol. Igazándiból nagyon kevés szabadságfoka van szerintem a közösségnek, az egyes közösségalkotó elemeinek, hogy ezt tényleg a sajátjának érezhesse, mert az, hogy központilag megmondják neki, hogy ez mire jó meg eldöntik, hogy leviacolorozzuk-e vagy nem viacolorozzuk le, onnantól kezdve jogosan érzi azt, hogy ez igazándiból, elidegenedik tőle. Nem érzi a sajátjának. Abban a szent pillanatban, amikor neki lehetősége nyílik arra, hogy van valami hézag, ami ideiglenesen, vagy bárhol megnyílik ebben a rendszerben, és mondjuk nincs hirtelen ellenőrzés, tehát hogy elviszi, vagy elmegy a parkőr WC-re, nincs ott, tehát valahogy megnyílik egy ilyen lehetőség, ez lehet hogy nem szabályszerű, de ő hoz magával egy párnát és leteszi a padra és arra ül rá. Onnantól kezdve, mivel ő beavatkozott ebbe a rendszerbe, saját magáénak fogja érezni és vigyázni is fog rá, mert hogyha ő párnán ül ott, az neki onnantól már a saját terévé is válik, mert akkor meg őt magát fogja zavarni, ha szemét van ott és felszedi, vagy nem dob el semmit, mert az ember otthon a nappalijában sem dobja el a csikket.

KG: Vagy igen.

BP: Vagy igen, de az egy másik kategória, de most ezt értitek, tehát hogy szerintem onnantól kezdve van ez az elidegenedés ezektől a közösségi terektől, amik csak virtuálisan közösségek innentől kezdve, mert senkié, tehát ami mindenkié az igazándiból senkié.

GS: Igen, de hogyha valaki építész, akkor kvázi építészként vagy urbanistaként, mindig felülről lép be azért alapvetően ebbe a helyzetbe.

BP: Az nem mindegy. hogy megmondóként lépsz bele vagy koordinátorként.

GS: Mert, hogy nekem például az öcsém ő gördeszkázik es vele volt egy érdekes beszélgetésem, ahol ő is azt mondta, hogy őt kifejezetten zavarná, hogyha tudná, hogy azok az utcabútorok, amik ki vannak rakva, azok kifejezetten olyan fém élvédővel rendelkeznek, hogy ő nyugodtan deszkázhasson ott, mert nem fogja ezzel károsítani. Mert, hogy neki az egy fontos része, hogy idővel elhasználódik az a bútor, hogy nem arra lett kitalálva, ahogy ő ezt használja.

KG: Hát meg az, hogy ő máshogy csinálja. Most mielőtt mondtad volna, ezt akartam mondani, hogy egy ismerőseimmel beszélgettem, hogy a gyerekei választottak, hogy Hollandiában élnek le az életüket vagy itt, és azt mondták, hogy itt, mert nem akarnak Hollandiában élni, mert minden így elő van készítve, ilyen túl unalmas az egész és ők itt akarják, mert itt van valami vadság, valami kihívás.

BP: Imádják a Balkánt.

KG: Hogy ez pont az, amit te mondasz, hogyha most minden szépen meg lenne csinálva.

BP: Jó hát ez elveszi a felfedezés örömét.

KG: Hát meg az ellentmondás, meg a rendbontásnak is van egy ilyen

BP: Meg vannak dolgok amik, amikor elveszti a dolog a természetességét. Ez megint felveti azt a dolgot, hogy tehát abban a szent pillanatban, hogyha azt lehet mondani a gördeszkásoknak, hogy srácok ez igazából a tettek, tehát ti nem vagytok erről letiltva. A tettek, de onnantól kezdve, akkor építétek is, menedzseljétek is, mi nem fogunk ebbe beleszólni, mi csak a lehetőséget biztosítjuk erre. Ennek vannak egyébként példái Budapesten, mert ha megnézik azt a deszkás parkot, meg ilyen gyűrés fiúk is vannak ott a Petőfi hídnak a budai hídfőjénél. Ott a deszkás srácok, az én kisebbik fiam is ebbe a közösségbe tartozik, szóval pont tudom, hogy hogyan gondolkodnak erről. Meg gimis koromban, még a hajnalán én is deszkáztam, hogy ők kimennek hétvégén aztán betonoznak, tehát megcsinálják a placcot maguknak és hogy nem szól rájuk senki mert azt mondták nekik hogy ez a tettek. Ott a lehetőség és akkor onnantól olyat csinálnak élvédővel vagy élvédő nélkül, OSB lapból vagy bármi egyébből, úgy használják, hogy tudják, hogyha lelakják, meg leélik, akkor azt nekik kell helyrerakni vagy karbantartani. Valóban ott úgy tűnik, mintha megnyílt volna valami abban a városi pozícióban, de amúgy érdemes megnézni, hogy miért. Valószínűleg azért mert az egy senki földje, senki nem tudja használni, senkit nem zavar, mert egyébként is rohadtul hangos a forgalom miatt, ez egy összetett csomag, hogy miért tudott megnyílni ez a lehetőség, na, mindegy pont.

Nekem ez egy marha érdekes kérdés, csak a következő lépésként, hogy lehet, hogy ezt érdemes megnéznem, mert Zsófi nagyon nagyon sokat törte a fejét azon a dolgon, hogy egyáltalán ebben hol van a szerepe a tervezőnek, merthogy van egy ilyen csomagotok, hogy a tervező részvétele és hogy egyáltalán lehet-e tervezőnek nevezni a résztvevőt ebben a szituációban, vagy ez mi fán terem.

KG: A tervezéshez egy dolgot akarok, szeretnék hozzátenni, hogy szerintem ez egy nagyon érdekes dolog, hogy mondjuk nekem, van mondjuk egy olyan tervezőirodám, ez most egy fikcióm, vagy én mondtam régen, hogy ez így lesz, hogy ilyenekkel fogok foglalkozni, hogy valaki megkeres és van valami nyűgje-baja és én, együtt hackelünk. Megnézzük, hogy milyen furmányos módon lehet valahogy ezt a folyamatot beindítani, amit ők szeretnének, vagy víziót, hát igazából ez nem így van szerintem, és hogy ez egy érdekessége ennek, hogy én végül, amikor aktívan csináltam ezeket a dolgokat akkor én végülis a VALYO város és folyó egyesületnek a része lettem, és együtt csináltunk dolgokat. Az volt ebben marhajó, hogy ott, ugye van ez, hogy a Duna partokat tegyük így meg úgy, de hogy ott volt egy ilyen keménymag, egy ilyen 5-10-15 fő (ez változik) aki konkrétan magának szerette volna, amellet hogy azt látta, hogy ez lehet, hogy több mindenkinek jó. Fogta és nem az volt, hogy segítsünk a szegényeken, vagy oldjuk meg valakinek dolgát, hanem hogy mi szeretnénk és akkor jött ez a hackelés, padot építeni,

elfoglalni a stéget, buszt építeni, hogy szaunázni lehessen a Duna parton és ez ugye kicsit rendbontás, ez az, amit ti igazából kerestek valahol. Én azt gondolom, hogy ez a legőszintébb irány, hogy...

BP: A saját igényből fakadó történet...

KG: Ezért nehéz, mert szerintem nagyon kevesen tudják megfogalmaznia kritikát, akik meg tudják, azok általában tesznek is valamit érte. Én azért vagyok mindig szkeptikus, van ez a bevonjuk, meg együtt hackelünk, meg ez ilyen politikai eszközzé vált. Olcsó egyszerű dolog, hogy igen az emberek elmondták a véleményüket, hát hogy az úgy már fura, merthogy, hogy akkor így odamentem elmondtam, hogy akármire van lehetőség és akkor gondolkozatok, és hogy akkor mi jut eszetekbe azt megcsináljuk. De közben senkinek semmi nem jut eszébe vagy elkezdik őket terelgetni és akkor 5-10 foglalkozás vagy 3 foglalkozás keretében kiderül, hogy meghallgattuk az embereket és ez az amit ők szeretnének. Valójában az szerintem egy ilyen teljesen irányított: mi ezt szeretnénk, ti is szeressétek ezt. Fogadjátok el, hogy ennek van egy csomó ilyen vonzata, ami nem feltétlenül őszinte és hát ugye főleg azzal, hogy ez szabályozott keretben és onnantól kezdve ennek a léptéke így elkezd ráakodni, az a környezet, ami meghatározza, hogy hogyan tedd le, mit tegyél le, milyen pénzből, egyszerűen annyi minden dolognak kell megfelelnie, hogy a végén legtöbbször a lényegét veszíti ez a típusú hackelés. Mert akkor én ettől félek, mert én önkormányzat vagyok, én ettől félek, a nem tudom mitől, nekem ilyen biztonságtechnikai szabályokat kell betartanom, az nem lehet ilyen anyagból. A vége az, hogy van egy ötleted, hogy letegyél egy almát egy padra és akkor azt gondold, hogy valahogy motiválni fogja az embereket. Erre kiderül, hogy azt az almát, meg kell mosnod, le kell viaszolnod, oda kell ragasztanod hogy nehogy a fejére essen a másiknak, ki kell vened a csutkáját, nem tudom, nehogy mérgező legyen elküldöd a laboratóriumba és a végén kiraksz oda egy kék almát. Aminek már nincsen héja, kiszedted a magokat belőle, ehetetlen, nincs szaga és egyáltalán nem hasonlít arra, amit te gondoltál, mert megfelel mindenféle jogszabálynak. Akkor ott állsz, hogy megcsináltad és jön a kritika. Jön az, hogy mi ez, ki ez a hülye, aki kék almát ide tesz, mert nem lehet beleharapni.

BP: Ebbe az a nagyon nagyon nagyon nehéz, hogy ennek a fajta rendbontásnak vagy hackelésnek tök mindegy minek nevezzük, szerintem nagyjából ugyanazt értjük a dolog alatt, nem természete hogy projektté váljon. Mert abban a pillanatban, amikor projektté válik, akkor megint csak ezt tudom nektek megmutatni, majd nézzétek meg az ivócsapot, hogy milyen volt, amíg egy saját igényből fakadó dolog volt és egy zseniális felfedezés. Itt van ez a rendszer, én meg szomjas vagyok, ott van a víz, de hogy ízé, szuper, csinálunk egy olyan dolgot, amit erre rá lehet tekerni aztán lehet belőle inni. Hót szuper idáig a történet, amíg ez van, addig szerintem ez önmaga természetességéből tök jól jön ki ez az egész ügy. De abban a szent pillanatban, amikor projektté akar válni, mint a Zsófiék próbálják projektté tenni mostmár hosszú évek óta és irgalmatlanul nehéz, mert bejön a közegészségügytől kezdve, olyan szabályrendszereket kell megpróbálnia teljesíteni ennek a dolognak, ami már nem sajátja. Tehát nem tud rendbontás maradni értitek, merthogy a rendbontás egyszer csak, amikor tervező beelép, akinek tervezői felelőssége van, akinek jogszabályokat kell betartania abban a pillanatban nem tudsz rendet bontani, mert a rend részévé kellene ennek a dolognak válnia. Ugye a buszmegállónk is egy ilyen rendbontásnak indult első kanyarban, és akkor abban a pillanatban, amikor projektté vált akkor azonnal a BKK-tól kezdve a közmű szolgáltatókig mindenki elkezdett számon kérni dolgokat ettől a rendbontástól. Képzeljétek el, a rendbontó rosszcsont gyereket, akinek a rendszer részévé kell válni. Mégiscsak a viselkedési normákon vagy a renden belül meg már nem lehet, onnantól meg már te nem tudsz rendet bontani, amint a részévé válsz, abban a pillanatban ellentmondásba keveredik ez a dolog, oké? Ez megvan? Tehát hogyha sörnyitővé akarsz alakítani egy Demszky oszlopot, egy izét, ami egy zseniális hack szerintem, adott esetben, pláne egy éjjel nappali bolt közelében szuper, de hogyha ezt te hivatalosan projektté akarod tenni és értékesíteni akarod, vagy nem tudom tehát, hogy bármit elvársz tőle, vagy legalizálni akarod akkor onnantól kezdve a jogszabályokat fogják rajtad, a rendetlenkedéseden, számon kérni: balesetmentesnek kell lenni és a satöbbi.

KG: Akkor már csak az lesz, hogy odaragasztanál valamit és aztán ki kell tenni egy ilyen használati utasítást, a ragasztót azt engedélyeztetned kell, anyagminőség vizsgálat, és ugye ebben az a legviccesebb, meg az ironikus, hogy a rendszer, tehát hogy jogszabályok hülyeséget írnak le. Lásd Volkswagen botránya a füst kibocsátásra, de egy millió ilyen van, millió ilyen van, ami a környezetünket meghatározza.

BP: Beelépünk abban a pillanatban egy következő óriási kérdéshalmazba, aminek nyomai itt vannak, másképpen megfogalmazva a ti kérdéseitek között is. Arról beszélünk, hogyan reagálsz, amikor

találkozol beavatkozásokkal, milyenek a reakciók, a befogadók részéről, szeretik, utálják, satöbbi. Ugye ez egy közös játszótér, ez pont olyan, mint egy homokozó a lakótelepen, ahol minden gyereknek azonos joga van játszani. Az elképzeléseik egymástól eltérőek is lehetnek és akkor onnantól kezdve feltehetjük ezeket a kérdéseket, csak hogy nyilvánvalóan ebben a közös játszótérben ez a rend, ez a dolog sajátosságából adódik vagy természetéből adódik. Nem feltétlenül találkoznak az érdekek egymással, erre másik kedvenc példám a reggeli hetes busz, tehát hogy ez háború, ezt lássuk be, mert szerintem ez tök oké te fel akarsz szállni az a te érdeked, mindenki másnak, aki már fent van és egy rohadt tömött buszról beszélünk az az érdeke, hogy te ne szálljál fel oké? A játszótéren a homokozóban is pont ugyan ez a kérdés merül fel, hogy te megépíted a homokvárakat, de neki szüksége van arra a területre az autópályájához. Akkor szerintem ugye a társadalom azért jött létre és akkor most itt tök jól lehetne utalni Hararinak a Sapiens könyvére, hogy mi hozza létre a társadalmat, és hogy hogyan vagyunk kommunikatívok, vagy hogyan tudunk konszenzusra jutni, milyen alapelvekre van szükségünk, ahhoz, hogy mondjuk meg tudjunk egyezni a homokozóban. Hogyan kell egy gyereknek fejlődnie ahhoz, mit kell összeraknia magából a világból, hogy ne legyen irtalmatlan nagy verekedés minden egyes ilyen nézeteltérésből. A hetes busznál se. Meg amikor át akarsz a zebrán az autósoknak nem az az érdeke, hogy te átmenjél, tehát ti egymás ellenérdekeltjei vagytok abban a pillanatban, de hogy van egy olyan normarendszer, amin belül azért a történelem során megtanultunk viselkedni.

Van-e helye a városban a vandalizmusnak? Amit én destrukciónak nevezek, ami destrukció ugyanúgy természetes dolog, mint a konstrukció. Tehát a homokozóban is szerintem, amikor otthagytá a kiscsávó a homokvárát, mert ő azt ott megépítette elment az anyukájával innentől kezdve, megnyílt egy rés arra, hogy én meg tudjam csinálni az autópályámat, aminek a homokvár az útját állta, le fogom rombolni, oké? Az egy következő kérdés, hogy a kisfiú másnap visszajön, aki építette a homokvárát és sírni fog-e vagy sem vagy már rég elfelejtette amúgy az egészet, de hogy ez egy konkrét vandalizmus, ezt lássuk be, maga teljes természetességében, mert kellett a hely az autópályának.

KG: Ez szerintem erre egy tök jó mondás, hogy ez pillanatnyilag egy harc, de hogyha abba gondolsz bele, hogy te holnap ugyanúgy fel akarsz szállni majd a buszra, akkor felengeded valószínűleg ezt az embert is. Feltételezed, hogyha te így viselkedsz, akkor legközelebb veled is így fognak viselkedni, és ugye itt egy nagy halmazban kell élnünk, nem lehet, hogy mindenki a saját érdekei szerint.

BP: Ha bele akarjuk szőni a rendbontást ebbe a dologba, vagy a hackelést, akkor te, ha okos vagy akkor nem a középső ajtóhoz fogsz odaállni oké? El fogod kezdeni hackelni a rendszert...

KG: felszállsz a biciklire...

BP: vagy az első vagy a hátsó ajtónál, ahol egyébként egyértelműen lehet tudni, hogy kisebb a népsűrűség, mert kevesebben szállnak le meg fel középen. Hát régen volt ugye a villamosokon lógtak hátul, amíg meg nem tiltották...

KG: Most is van még ilyen...

BP: Igen, 4-6-os villamoson múltkor levideózták, elég penge volt. Kifejlesztheted a saját magad stratégiáit és egyéni praktikáit te, hogy használod ezt a rendszert. Nekem egyébként még egy válasz arra vonatkozóan, hogy én, hogy kerültem bele ebbe az egész dologba és hogy kezdett el érdekelni. Én nem a spanyol hackerekkel ismerkedtem össze, hanem én elég sokat lógtam a 2000-es évek közepén a bringás futárokkal, nagyon sokat, elképesztően sokat voltam velük. Tök jó ilyen izgalmas volt mert így befogadtak. Egy nagyon nagyon zárt közösségről beszélünk egyébként, én nem voltam futár, már foglalkozásomat tekintve, de így befogadtak, járhattam velük, beengedtek a melegedőbe. A melegedő az, hát a biciklis futárok, azok télen marhára fáznak, meg amikor esik az eső és van néhány hely a városban, ami így ilyen, nem nagyon tudnak róla a hétköznapi emberek, de ilyen pinchehelységekben vagy ilyen kis lakásban, ami az utcára nyílik és melegedőként használják. Ilyen közösségi helyek nekik és akkor oda be tudnak menni. Van meleg, van kályha, megmelegíthetik az ebédjüket, meg nem tudom és akkor esténként meg ott szoktak beszélgetni, meg bulizni, meg biciklit szerelni meg ilyesmi, lányok tanítanak lányokat kerékpárt szerelni. Én azt láttam rajtuk, hogy egy olyan nagyon jó értelműen vett, természetes és józan városhasználatuk van. Egészen másképpen fogják fel a városnak a rendszerét és iszonyatosan izgalmas volt. Anélkül, hogy ők kárt okoznának bárkinek. Furamódon és nagyon jól használják az egyirányú utcákat, tehát hogy így egészen megváltozott nekem így a váron meglátásom a velük való sok lógás következtében. Innen jött ez az egész ügy, hogyha ők erre képesek és ilyen tök

magától értőddő természetességgel képesek erre a dologra, akkor mi mit vehetünk át építészként ebből a fajta gondolkozásból. Állati izgalmas volt mondjuk éjjel kettőkor eszünkbe jutott, hogy akkor menjünk el biciklis fogócskázni a belvárosba, tök szuper. Tehát hogy úgy használni, hogy nincs forgalom vagy számháborúzni, kerékpáros számháború a belvárosban, iszonyú jó.

Szóval, csak hogy visszatérve oda, hogy mi ennek a beágyazódása vagy befogadhatósága. Nagyon sok olyan dolog van, amik ellenérdekeltségek. Az otthonosság az egy nagyon nagyon nagyon jó és fontos kérdés szerintem, amit feltesztek, hogy mitől otthonos egy köztér, erre nagyon egyszerűen lehet válaszolni, attól, amitől otthon érezzük magunkat benne. Ez mindenkinek más valószínűleg, de hogy mitől érzi otthon magát, ez egy erős összefüggésben van azzal, amit már az előbb mondtam, hogy mennyire érzed magadénak a helyzetet, amiben vagy. Szerintem otthonosan csak akkor tudod érezni magadat, amikor otthon is érzed magad. Ez azt jelenti az otthon, az mindig a tied ugye valamilyen részben a tied. Nyilván van az, amikor teljesen a sajátod, mert egyedül laksz, van egy saját otthonod kész pont. Meg van, amikor már családban vagytok és van két gyerek, meg van az embernek egy házastársa, férje vagy felesége, akkor az az otthon, az már egy megosztott tér. Nem tudod azt állítani róla, hogy ez teljes egészében a tied, mert vannak más használói és vannak más birtokosai is ennek a dolognak, többetekhez, egy közösséghez tartozik. Ez a közösség persze nagyon kicsi és nagyon jól össze van fonódva. Ismerjük egymást születésünktől fogva, minden tekintetben. Ez egy ilyen egész jól koordinálható, nem mindig. Ismerünk olyat, amikor nem jól koordinálhat már egy ilyen kicsi közösségben. Ha nagyobb a közösség, és ez kivonul egy közterületre, vagy mondjuk, egy bérház udvarról beszélünk, ami mondjuk egy csoporttér, nem közterület, hanem csoporttér, egy csoportnak, a zárt csoportnak a tere. Ott már érezzük, hogy még mindig magunkénak érezzük azt a bérházudvar, de már úgy lát tudjuk, hogy rajtunk kívül még hatvankettő érzi magáénak. Még mindig okés, mert egy csomó helyzetében ott van egy virág, amit mi tettünk oda a bérházudvarba és semmi gond mi locsoljuk és abban a tapadási pontban ezt tökre magunkénak tudjuk érezni. A másik ok pedig hogy a többiek tiszteletben tartják ezt a virágot, mert nem törik le, meg, nem hugyozzák le, meg nem törik össze a cserepet. Ha ezt modellt bővítjük, akkor el lehet jutni a publicitás szerinti közterületekhez, ami teljesen nyitott és szabad használatú és akkor ott megint az a kérdés hogy mitől tudjuk otthon érezni magunkat. Ez nagyon sok esetben a beavatkozásokon múlik, mert az otthon, amikor a kicsi családi otthonról beszélünk akkor is a magunk képére formáljuk, tehát beleavatkozunk, legritkábban esetben érzik otthonosnak az emberek, hogy így megtervezte egy építész így néz ki belemegyek aztán akkor azonnal otthon érzem magamat, nem. Ez egy hosszú folyamat, virágokat teszek, átrendezem a polcokat, az ágyat iderakom vagy odarakom oké? Tehát azok a fajta steril terek, amik tök sterilek maradnak, ritkán tudnak otthonosak lenni. Valószínűleg nagyon speciális beállítottságra van szükség, hogy így azonnal otthon érezzem magam. Az ősember sem érezte magát otthon a barlangban azonnal, hanem kibélelt egy zugot, tehát beavatkozott, és szerintem ez a beavatkozás, a csinálás az, ami lépéseket tud tenni az otthonosság felé.

KG: Csak itt is kérdés, hogyha mondjuk te is csinálod, a szomszéd meg megint máshogy csinálja, az megint konfrontációhoz vezet...

BP: Ezek nem egyszerű kérdések, de mondom, hogy már egy család esetében sem feltétlenül, egy irodában mitől érzed magad mondjuk otthonosan, attól érzed magad otthonosan hogy vannak személyes kötődésű tárgyaidd, meg dolgok amikbe te beleavatkoztál meg átrendezted és neked így jó. Szerintem csak a beavatkozáson van itt a hangsúly, tehát hogy szerintem a tevékenység...

GS: Lehet ilyen beavatkozás például az is, hogy eldobsz egy rágót?

BP: Nem, az eldobás az nem tudom, hogy milyen szinten, de az hogyha mondjuk leteszted névjegyként, odaragasztod, tehát hogyha már egy ilyen megfontoltabb cselekedetről van szó, szerintem onnantól kezdve nevezhetjük beavatkozásnak. Valamilyen szinten a szemetelés is beavatkozás, a destrukció, hogyha össze karcolom a padnak azt a részét, amin én ülni szoktam, de az onnantól kezdve egy aktív beavatkozás és onnantól kezdve tapadási pontot jelent. Hisz tudom, hogy azon a padon ott van az én karcolásom, ettől kvázi meg van jelölve, ilyeneket is fessegettek, hogy jelhagyás. Jelet ugye miért hagy az ember? Az állat is ezért hagy jelet, levizelik a kutyák az izét, megjelöli a saját territóriumát, tehát hogy ez egy birtokbavétel, az hogy ez enyém, vagy az enyém is, oké? A jelhagyás az ennek szerintem egy állatira ősi antropológiai kifejeződése.

Hogyha én megjelölök valamit, akkor az azt jelenti, hogy ez valamilyen szinten hozzám tartozik.

BB: Ez a jelhagyási vágy ez, valamilyen szinten felülírja, szóval mondjuk, hogyha én rágót nyomok egy padra, az könnyen lehet, hogy zavarni fog mászt.

BP: Hát hogyne, hát felülírja, mikor a róka körbevizeli a saját territóriumát, a többi rókát rettenetesen zavarja, és nem szeretné, ellenérdekelték ugyanis ebben a dologban. Tehát hogyha megjelenik egy jel a padon, akkor, amikor én is odaülök, hogy itt oda írta valaki akkor én is. oké? Ez nem csak a tiéd öcsi sajt, hanem az enyém is, ezek nem teljesen tudatos viselkedési formák, ezek elképesztően ősiék.

KG: Még sincs minden nap, mert van egy társadalmi rend.

BP: Mert félünk attól, hogy ha ezt észreveszi a közterület felügyelő.

KG: Szerintem ez már nincs is benne a fejedben, mert nap, mint nap nem gondolkozol azon, hogy leülsz egy padra és összekarcolod ez már annyira standardé vált, hogy nem karcolod össze a padod.

BP: De ezzel van a probléma szerintem.

BB: Jobb lenne, ha az emberek összekarcolnák a padokat?

BP: Én szerintem igen.

KG: Ennek van egy nagyon vicces vetülete

BB: Én szerintem igen, csak leszoktattak minket erről a dologról

KG: Rendbontás, trendiség és a gazdasági résztvevők kapcsolata, hogy ez ugye egy ilyen megnyilvánulás, hogy szeretlek Irénke, oda van belekarcolva. Pár évvel ezelőtt én nem tudom, hogy valamelyik ilyen multi csinálta, hogy a padokra, így körbe, így reklámokat nyomott fel, hogy a vodafone volt, vagy valamelyik másik mindegy. Kimentél a Margit szigetre és ott pont ez volt, hogy úgy szeretlek, és nem tudom micsoda, hogy már egy ilyen generált dolgot ad el hackelésnek. Ennek már valójában nincsen köze ahhoz, amiről mi eleinte beszélünk. Elkezdik felhasználni ezeket az eszközöket, attól válik trendivé, hogy te úgy csinálsz, mintha ellentmondanál valaminek, vagy mint hogyha így legálisan hackerkednek, ez nem megengedett másnak, de ők fizettek érte, hogy azt a padot átfesthessék, és úgy csinálnak mintha. Ez kicsit azért degradáló, azt gondolom, hogy elveszik az élet ezeknek a lehetőségeknek, hogy te nem tudom, graffitizhatsz. Ezek elkezdenek ilyen mainstream dolgokká válni onnantól kezdve, hogy valaki fizet érte. Most ehhez nem is tudok mást mondani, csak hogy a másik, ami eszembe jut ez a sűrűség. Szerintem a városnak egy nagy baja, hogy ennyi ember van benne és olyan közel vagyunk, hogy félünk, legalábbis bennem ez van, hogy így túl sok az ember és így távolodnak és távolodnák tőlük. Van egy ilyen ideges érzés metrón, hogy csak ne nézzen úgy, meg ne álljak úgy, meg hogy meglökött, az milyen idegesítő. Sűrűn vagyunk és eltávolodunk egymástól, de ezek a kicsi hackelések meg erre is jók, hogy hát az a hülye meg mit csinál, nézd már meg, és akkor így hirtelen elkezdenek kommunikálni az emberek, mert látnak valami nem standard dolgot az utcán. Ez szintén nincsen lezárva. Az az érdekes nekem, hogy mondjuk, amikor meg nem városban vagyunk, vagy mondjuk kifejezetten ilyen kietlen helyeken, ott meg keresik az emberek egymás társaságát és ez egy ilyen teljesen bezáratlan három mondat volt, csak hogy ez is érdekes. Hogy vajon szükség van-e erre a hackre, bennem ugye nagyon sokáig volt, hogy csinállok ilyen projekteket, VALYOval meg nem tudom. Hogy mindig a felületek legyenek, hogy minél több ember találkozzon és így örüljenek egymásnak, és én meg mindig kivontam magam belőle, mert annyira zavart, ha sokan voltunk, hogy én húztam volna el a francba, mert szerintem ez ilyen túlzássá, intenzívvé vált, mindenféle szempontból így. Úgyhogy ez is érdekes, hogy mondjuk lehet-e egyáltalán egy városban egy ilyenfajta sűrűség mellett, tényleg létrehozni egy olyan közösségi életet, ahol az embereknek a viszonya az egy ilyen, macskafogóban volt az, hogy bementek egy ilyen nagy kutyában és akkor mindenki virágot szedett és mindenki kedves volt, és hú de jó, integettek egymásnak, hogy valószínűleg nem fog megvalósulni ez a dolog nyilván árnyalatai vannak, de hogy ja.

Rengeteg ilyen projekt van, rengetegen hackelik a várost, ilyen-olyan-amolyan formában, vannak ezek, akik lefüvezik a parkolókat, kiülnek ilyen zöld terület használatként, vagy valaki a sittes konténert használja játszótérnek, ott ahol nem lehet játszótér építeni, vagy éppen uszodát tesz bele, merthogy építési konténereként engedélyt kap, ezek mind ilyen provokációk.

Ott viszont komolyan látom a problémát, hogy ez szerintem fontos, hogyha megnézik ezeket a trendi újságokat, akkor rengetek ilyen közösségi hacker, nem tudom, milyen projekt van, mindegyik sikeres,

mindenki bevonta a másikat és nagyon kevesen beszélnek ennek a valóságterével. Hogy 4-5 év múlva mi történik ezzel, és azért rendre kiderül, hogy egyik se működik olyan formában, mint ahogy az a vizuális inger, amit egy ilyen ember mutat, és amibe így beelkesít, hogy ehhez nincs sok köze a valóságnak valójában. Sőt nagyon sok esetben visszájára fordítja a dolgot tehát, hogy egy-egy ilyen trendi beavatkozás eredménye, hogy még nagyobb anomália alakul a háttérben, meg még rosszabb minőségű közterületi helyzet alakul ki, mert hogy van egy lelkes csapat aki beavatkozik, aztán magára hagyja a projektet és senki nem viseli utána gondját és erodálódik, ilyen egyszerű. Ezeket érdemes fenntartással kezelni, nagyon kevés kutatás van, én erre gondoltam, hogy valami ilyesmivel fogom zárni majd a doktorimat, hogy ezeket így megvizsgáljam.

BP: Évek óta tervezzük a Gergővel, hogy egyszer fogunk néhány csavarkulcsot és végigjárjuk a buszmegállóinkat. Egyébként van, aki csinálja, de hogy mi se jutunk már el odáig, tehát és ez mondjuk egy tökre önkritikus megjegyzés is. Én ezt nem úgy fogom egyébként fel teljes egészében, ahogy a Gergő, hogy ezek, lehet hogy ennek a dolognak valahol a sajátosságai közé tartozik az hogy ezek magukra hagyatódhatnak. hogy ezek nem olyanok hogy ilyen örökéletű dolgok.

KG: Szerintem ez nem baj, az viszont komoly baj, hogy a publikációkban ezeket olyan szemléletben mutatják be, minthogyha ezek a világbékét hoznák el, és ez nem igaz, mert innentől kezdve ugye az van egy ilyen projekttel miután nagyon egyszerű kis költségvetésű, nagyon látványos, politikai célokra használnak, arra használják, hogy emberekkel elhitessék...

BP: A buszmegállókat is erre használták.

KG: Ez viszont óriási baj, mert igazából ez csak egy játék.

BP: Azt, hogy ezt a játékoságát ennek a dolognak, meg ami ugye a hackelésnek a definíciójában benne van, amit én idézek a doktorimba, hogy mindig van benne humor és mindig van benne kedvesség. Ez például abban a pillanatban, tehát ezt nagyon nagyon sokszor a politika, az irányítás, a városvezetés, a közigazgatás ezt nem érti.

KG: Hát mert nem vállalja a felelősséget.

BP: Meg fel se vállalja. Akkor nagyon furcsa dolgok történnek, tehát hogy a buszmegállókkal is ez történt, azonnal, de minden oldalról. Tehát hogy, a hatalmon lévő politika és az ezt minden erővel fúró úgymond abszolút full liberális média, direkt nem mondok most ilyen nevet, ki tudjátok szerintem találni, hogy annak a kutyának hány farka van, ugyanolyan és ez irgalmatlan meglepő, tehát mi annyira meg voltunk lepődve a Gergővel ezeken a reakciókon, hogy el se tudom mondani.

KG: Én csak azt akarom mondani, hogy onnantól kezdve, hogy ilyen projektbe léptek be, ahol nagyon sok mindenkinek meg kell felelni, biztos hogy nem lesz jó bizonyos szempontokból. És számon kérik ezeket a szabályokat, miközben az egésznek az a lényege hogy te kísérletezel, játszol és megpróbálsz az embereknek olyan utakat mutatni, amik nem a standardek, hátha ők is elkezdnek kísérletezni. Ha te meg igazából, ha önző akarsz lenni, akkor ez neked egy lehetőség és szeretnél kísérletezni és találkozni emberekkel, ez egy tök jó feladat arra, hogy valamit máshogy csinálsz, kicsit máshogy nézel saját magadra. Elkezdesz olyan közegbe kerülni, hogy elkezdesz hackelni valamit, ezek nagyon hamar megtalálják egymást ezek az energiát. Az otthonosság kialakul, mert te vagy az, aki ezeket csinálja, azokkal, akik szintén ezeket csinálják, és a város is kicsit átfarmálódik, tök új definíciót kap. Lehet azt is mondani, hogy ott vannak az emberek és mennek a metróval, mi meg azok vagyunk, akik a rágót ragasztjuk a metró oldalára, mert nem tudom, szerintem ez is egy tök érdekes dolog, hogy saját magunknak a megfogalmazásában is hogy segít egy ilyen. Sokat visszajön a deszkázás, hogy nyilván nem szívesen deszkázik valaki, akinek megmondják, hogy elköltöttem ötmilliárdot itt a világ legjobb pályája itt deszkázzál. Nem, inkább tönkreteszem azt a padot, amit nem erre szántak, mert hogy ez, hogy te így lázadni akarsz minden ellen, és így használd és úgy használd, ezért lenne marha fontos, hogy olyan városi terek jöjjenek létre, amelyek nincsenek definiálni, vagy nincsenek túldefiniálva, hogy ez erre való, az meg arra való.

BP: Én ezt úgy hívom, hogy ideje volna a lehetőségalapú várostervezésnek és lehetőségalapú építészetnek, ami lehetőségeket teremt és nincs túldefiniálva, valamilyen szintig muszáj definiálni, merthogy egy pontig el kell juttatni ezt a helyzetet.

KG: Senki nem fogja érezni, hogy, nem érezheted azt, hogy az a pad neked van dedikálva, hogy gördeszkázzál, senki nem, hanem az a te kreativitásodnak a dolga, hogy fekszel, gördeszkázol, fejen állsz, cirkuszt építesz rá. Ezért érdekes, ez a nagyon extrém helyzetek a hackelésnél, szerintem még ezekre tudnának kicsit rávilágítani, mert szerintem ennek az ilyen típusú városi fejlesztésnek nyilván be kell állni a jogszabályi környezetbe, de ha vannak extrém hackelések, azok kicsit a standardet mozdíthatják ebbe az irányba. Szerintem azért lehetne ez egy jó irány valahol. Most tök fura, hogy megcsinálták nálunk is az Arany János utcánál azt a teret, nem tudom mi a neve a metrómegállónál, és betonból lerakták a VPInek a padjait, amik ugye mindig így önmagukból akkor jók, amikor így beton. Amúgy nem használható télen, mert lefagy a segged, meg ilyenek vannak, így tök látszik, hogy ilyen komfort irányba ment el hogy ilyen kis fa ülőkéket rátettek meg van háttámlája hogy így elkezdett, alapból kiegészítették ezt az elemet úgy, hogy veszít abból a markánságából, de megfelel mondjuk, a használatnak.

BP: De én már láttam egy nénit egyébként, mert a feneketlen tónál is vannak ilyen izé hideg beton izé cuccok, hogy eleve van a bevásárló kosárban egy darab polifon és ezzel jár, kiveszi, leül, megeteti a galambokat. Ez szerintem hackelés, abszolút, rendbontás, tökre. Nagyon érdekes és mondom engem leginkább a rendszerszintű természete érdekelt ennek az egész dolognak, hogy ez mi fán terem, honnan van egyáltalán, miért van bennünk igény erre a dologra, hogy másképp csináljunk dolgokat. Amit a Gergő mond, arra sokszor nekem is rá kellett jönni, hogy ez nem ennyire egyértelmű, merthogy nagyon sok embernél, és erről a Zsófi-val rengeteget beszélgettünk, egyszerűen nem üti fel a fejét ez az igény, vagy ez a fajta dolog. Tehát hogy lehet, hogy egy adott városi szituációban, amit egy ember többször használ (hogy most milyen módon használja az most mindegy is) nagyon kevés kellene az ő részéről ahhoz, hogy egy kicsit jobban érezze magát abban a helyzetben, de nem jut el odáig.

KG: Szerintem ebbe az is van, mi is felnevünk, így elkezdjük megtapasztalni a környezetünket, egyértelművé válnak a dolgok. Ilyenkor van az, hogy napról napra már úgy élünk, hogy minél hatékonyabban próbáljuk meg a fennmaradáshoz szükséges dolgainkat csinálni, A pontból B-be jutást. Általában azok az emberek, akik ilyenekkel foglalkoznak, többletenergiát használnak, hogy elkezdjenek kritizálni, megépíteni, odanyomni a rágógumit. Ennek az extrém része, egyrészt nagyon fura lenne, ha mindenki ezt csinálná, érdekes utópia lenne, hogy mindenki hackel csak, a másik meg az, hogyha mindig új jelet látnánk a standard dolgokba, nem jutnánk A-ból B pontba, mindenre rácsodálkoznánk, mindent megakarnak hackelni, ez egy olyan feneketlen kút lenne a végén, hogy egy teljes rendszerlefagyást hozna, valószínűleg.

Az is egy dolog, hogy amúgy az emberek nagyon elutasítóak ezekkel a projektekkal, az van, ugyanaz, mint amikor és én ezt magamban is érzem, hogy ezt nem szabad, ezt nem lehet, meg ez nem úgy van. Miért? Én simán azt mondom, hogy ezt nem szabad, nem lehet, és nem úgy van. Például egy ilyen dolog, mikor a VALYOnak épültek a padjai a neru parton, ami még az előzménye volt ennek a park megújításnak, hogy ott azt mondták az emberek a padépítés közben, hogy ezt estére elgyújtják, elviszik, meggyújtják tűzfának, vandálok szétdobják az egészet. Aztán amikor a srácok pakoltak össze és indultak, a maradék fát még feltették a tető csomagtartóra meg vitték a szerszámokat, akkor rendőrautó kettő vagy három kerítették be őket, hangos szirénázással, merthogy valamelyik szomszéd bejelentette, hogy a most frissen készült padokat el akarják lopni, miközben ugyanaz a csapat, aki építette napközben és befejezte a munkát és vitte volna haza a maradékot.

BP: Hozzánk is odajött az öregasszony, mikor kicseréltük, javítottuk a buszmegállót, ez még az elején volt. Akkor már persze megjelentek, hogy ez semmire nem jó, meg erre sem, meg csomó pénzt elköltöttek rá meg, hogy szar az egész és így a sárga földig le volt hordva egy csomó ilyen fórumon ez a dolog. Nagyon szuper és érdekes módon a használói oldal, akik meg napi szinten használták és tényleg, ők gyorsan rájöttek arra, hogy számukra ez tulajdonképpen csomó haszonnal jár. Azonnal megjelent egy néni, hogy mit képzelünk mi, és hogy mit csinálunk, és hogy izé és hogy végre van egy ülőfelület, amire le lehet ülni, azonnal magukénak érezték és elkezdtek rá vigyázni vagy törődni vele.

KG: Közben amúgy az a mondas, hogy ó nem, meg ez szar, de azért mégis amit fogni lehet belőle, tehát van kontroll mégiscsak, van egy olyan felhasználói kontroll ezeken a területeken, amelyeket maguk se ismernek be, csak hogyha csinálsz ilyeneket, akkor találkozol vele, hogy ja. Ez érdekes tényleg.

GS: Hát hogy mindenki elítéli, de azért tudat alatt egy csomószor megcsinálja.

KG: Meg az az igazság, hogy azért ez a típusú kritika ez sokkal menőbb. Arról beszélni, hogy valami milyen marha jó arról kevésszer van szó.

BP: Meg hogy hogyan reagál valaki, mindegy melyik oldalról jön, amikor találkozik egy ilyen rendbontós vagy akármilyen nem szokványos hacker beavatkozással. Érdekes a dolognak a kettőssége, mert ha van egy hasznossága, akkor azzal azonnal tökre mindenki a saját maga malmára is hajtja ezt a vizet és akkor használja. Beismerni rohadtul nehezen fogja beismerni, és ennek szerintem több oka van. Kifelé menő kommunikációban vandáloknak nevezik őket, meg hogy milyen jogon meg, hogy hogy meri. Ennek szerintem az a gyökere, hogy ez gyakorlatilag közös tulajdon, aminek te is a tulajdonosa vagy meg én is. Úgy aposztrofáljuk mind a tulajdon részemnek a megsértését. Valaki lerakott egy jelet, egy taget, megjelölt valamit, jelet hagyott vagy beavatkozott valamibe. Ezt nyilvánvalóan azért tette, ahogy ez azt előbb megbeszéltük, ez tulajdon megjelölés, territórium vagy saját otthonának otthonosság tétele. Hozzácsatolja ezt a dolgot és onnantól kezdve az összes többi, aki ebben a birtoklásos történetben köztudatilag létezik meg fogja ezt kérdőjelezni. Hogy hát milyen jogon és ezért van ez a rengeteg kritika. Ugyanakkor meg a hasznosságát meg nem vitatja el és elkezd használni, egy csomó ilyen tudok, ami így megvalósult. Amikor először jöttek ezek a kicsi szobrok, amik így megjelentgetnek Budapesten ugyanannyi felháborodás volt, mint amennyiben zseniálisnak nevezték ezt az ügyet. Mostanra meg eltűnik egy közülük, akkor kurva nagy hírverés van, szóval hogy egy ilyen nagyon fura kettősség ebben, de ez az emberi természetből meg a dolgok mibenlétéből fakad. Én azt tartanám rohadtul jónak, hogyha én szerintem ugye a városi terek meg helyzetek, maga a város is lényegéből adódóan, ezek befejezetlenek és hogy mindig arra szólítanának fel, hogy tovább írjuk őket. Már mindenféle használatlaltal tovább írjuk őket a beavatkozásokkal meg főleg és tök jó lenne, ha egymás dolgainkra pozitívan tudnánk reagálni, mindenki pozitívan reagálna, olyan lenne mint egy szőlő, vinné előre ezt az ügyet és nem azt mondaná, hogy „te hülye” vagy kiradírozna.

KG: Csak ez a legegyszerűbb ezt a negatív kritikát megfogalmazni, ha nem tudsz mit mondani, kritikát mindig tudsz mondani.

BP: Azért lenne szerintem ennek a dolognak értelme nekem, nem csak nekem sok mindenki másnak, aki ezzel az open-source dologgal foglalkozik, merthogy ugye volt egy olyan, amit már említettem az ipari társadalom és gazdaság. Ebben megvolt az az erő és megvolt a képesség és a fejlődésnek azon a pontján állt, hogy elvállalta, hogy karbantartja a közterületeket. Ezzel együtt jelent meg a klasszikus értelemben vett városstervezés is, tehát hogy papíron elkezdünk megrajzolni városrészeket, meg beépítéseket, meg városokat. Kitalálni, hogy ez hogy van, vagy hogy legyen és közben meg nem ismertük fel, hogy ezt nem lehet kitalálni csak egy bizonyos részéig. Onnantól kezdve viszont szabályrendszerben megkezdtek ezek a dolgok és ez a folyamat eljutott odáig hogy az emberek tök természetesnek vették azt egy idő után hogy ez nekik jár, járnak nekik a közterek, járnak nekik azok hogy fizetik az adókat, meg sok minden más. Ebből fakadóan ők azt tökre elvárják, hogy tisztán legyen tartva, rend legyen, össze legyen szedve a szemét, meg legyen oldva a vízelvezetés, legyenek padok, ahova le lehet ülni. Ezt logikailag össze lehet rakni, hogy ez hogyan épül fel, így visszatekintve erre a korra. Igen ám, de elfogytak az erőforrások e mögül a dolog mögül, és a jelen társadalmi és gazdasági helyzet ezt az egész ügyet már nem tudja alátámasztani. Az önkormányzatoknak és mindenféle fenntartóknak elfogyott az energiája és a pénze is arra vonatkozóan, hogy ezt minden tekintetben minden egyes pillanatban száz százalékban odaadja az embereknek. De az emberek ebbe beleszoktak, hogy ezt megkapták és leszoktak arról, hogy ezzel nekik bármi dolguk volna. Nekem nem kell összeszednem a szeméteket, mert azért fizetem az adókat, hogy a kommunális hulladékelszállító a nap huszonnégy órájában megcsinálja. De ez már nem áll egyenes arányosságban ez a két dolog, nincs mögötte az az erő, ami ezt fenn tudja tartani.

Innentől kezdve egyetlen egy lehetőség van és azért fontos ez a kvázi rendbontás, beavatkozás, hacking, gerilla. Ennek a lehetőségét ki kéne nyitni, ha egy csepp eszük lenne az önkormányzatoknak, akkor tökre kinyitnák ezt a lehetőséget és azt mondanák, hogy visszaadom nektek oké? Nem gyakorolok irgalmatlan durva kontrollt ezek fölött a dolgok fölött, hogy ezt milyen szintig kell szabályozni ennek nem alakult ki még kultúrája se, meg módszertana se, de azzal hogy visszaadja, bevonná azt az erőforrást, ami neki már nincsen.

Ha egy teret mondjuk, nem bízunk az önkormányzatokra, hogy rakja tele ülőbutorokkal, padokkal, meg tököm tudja kicsodákkal, hanem egy akció keretén belül lehetőséget biztosítanánk arra, hogy mindenki a nem használt székét lehozza otthonról, most durva a példa, de ezt így értetik, hogy a saját erőforrását tenné bele mindenki, a sajátjának is érezné. Szóval szerintem ezt a képet próbáljátok majd még

vizsgálni magatokba, hogy ennek milyen előnyei vannak, vagy, hogy akkor ez mit tudhatna, egy ilyen dolog, egy ilyen akció.

KG: Ugye ennek azért van egy olyan következménye, mindig arról beszélünk, hogy van egy ilyen felülről irányított rendszer. Vegyük a teleki téri közösségi tervezést, ott eleve egy olyan emberekből létrejött egyesület erősödött tovább, akik meg tudták fogalmazni az igényeiket és most már olyan erősek és olyan erőszakosak, hogy igazából az a terület, ami a közösségi tervezés során jött létre az egy szűk csoporthoz tartozik kirekesztővé vált. Onnantól kezdve, hogy valaki ezt magáénak tudja, onnantól kezdve azt mondja, hogy „te már ne gyere be, meg ne, te se.”

Mexikóban van az ELEMENTAL sorozat, ilyen szociális lakásokat terveznek. Ott is az volt, hogy egy ilyen szegénynegyednek a szélén fölépítettek egy részt amiben harminc családnak biztosítottak helyet. Valahogy kitalálták, hogy kik költözhetnek be. Ebbe az új tömbnek a belsejében játszótereket alakítottak ki, köztereket és az innen 150 méterről áttelepített családoknak az első dolga az az volt miután bekerültek az új épületekbe, hogy lezárják a belső udvart és megpróbálták kirekeszteni azokat, akikhez 2 héttel azelőtt meg együtt voltak és együtt játszottak. Valamit kaptak, hiába volt közösségiként definiálva, ő azt mondta, hogy ez már hozzám tartozik.

BP: Vannak az egyenlők, meg az egyenlőbbek.

KG: Van egy ilyen emberi természet, ami egyszerűen erre kárhoztatott, szóval hogy kisajátító.

BP: Ezzel nincsen semmi baj, ezt csak fel kell fogni, hogy így működik.

KG: Ezért nem érdemes túlgondolni ezeket a projekteket, mert egy csomó negatív következménye van és kísérleti. Egy jó játék, ha lehetőségetek van ilyenben részt venni érdemes benne részt venni, és nem túl komolyan venni, nem megfelelni.

INTERJÚ PETRÁNYI ZSOLTTAL

2019. október 16.

GRÁNÁSY SÁRA: Mikor volt az, amikor legutoljára deszkásként használtad a köztereket?

PETRÁNYI ZSOLT: Minden héten, én deszkázom most is, csak nyilván nem olyan szinten, kicsit ilyen biztonságibb módon.

GS: Mennyire sok idő amennyit ott töltesz?

PZS: Ez mindig, mindenkinek az idejétől függ. Én olyan hetente kétszer, amikor úgy nagyon benne voltam, hetente kétszer tudtam menni, mondjuk 2-4 órát, az nagyon jó volt, jónak számított. De azért hetente kétszer, mert nekem szükségem volt a regenerálódásra. De azok, akik komolyabban benne vannak, vagy közbe nem járnak egyetemre, vagy ilyen szempontok is vannak, azok mondjuk lehet, hogy napi szinten ugyanezt az időt el tudják tölteni ebben a dologban. Ez egyéniségtől is függ, meg hogy ki milyen intenzíven deszkázik, van, aki úgy megy ki, hogy közben ücsörög, és van, aki meg úgy, hogy tényleg csinálja, és az meg összeveri magát, amiatt se lehetett minden nap, legalábbis is én ezt láttam.

GS: Mi a legnagyobb különbség a street és az épített pályák között, melyiket használják szívesebben?

PZS: Én az épített pályákat szerettem jobban, meg most is inkább oda járok. A street az azért nagyon érdekes, pont valaki fel is hívta rá a figyelmet, mert bizonyos szempontból nagyon kötöttek az utcai elemek adta lehetőségek. Ez mindig az egyének a fejlődésétől is függ, meg, azért is volt érdekes ezt a kiállítást végigcsinálni, mert arra jöttünk rá, hogy egész Budapest, hogy is mondjam ezt a dolgot, hogy Budapestnek a képét vagy a város képét mi folyamatosan úgy használtuk és úgy újítottuk meg, nem újítottuk meg, hanem úgy használtuk másként, ahogy a gördeszkázás fejlődött, mint olyan. Mert az első fázisban az autó nélküli közterületek, ez volt a legfontosabb kérdés, hogy van-e ilyen, és akkor erre voltak a parkolók. Volt a Deák tér meg volt a Bikás park, meg ilyen helyszínek, de akkor még nem volt szempont se a szegély, se a párkány, se semmi. És aztán jött a nyolcvanas évek közepén egy új fordulat, a street style fordulat és akkor viszont új szempontok kerültek be. Ebbe az volt az érdekes, hogy ugyanazt a várost nézi az ember, csak olyan dolgot vesz észre, ami korábban nem volt a tudásának a perspektívájában. Hogy az a párkány olyan magas volt, hogy nem is látott olyan trükköt se sehol, tehát akkor azt nem is tekintette deszkázhatóknak, de onnantól, hogyha látta újságban vagy

filmben, akkor „jézus mária nekem ezen deszkázni kell és ezt nem gondoltam volna”.

Így változtak ezek a helyszínek, a Köztársaság tér, ami egy ilyen ideális helyszín volt. Ami ott volt ugye az emlékmű, az például nem tűnt fel ameddig az utcadeszkázás nem emelkedett egy magasabb szintre Budapesten, mert ahhoz képest magas volt a párkány, ott már valamennyit tudni kellett, hogy használni tudja az ember. A másik, amit még itt beszéltünk a többi deszkással, hogy bizonyos utcai térformákhoz nincs fantáziánk, hogy tudnánk valamit csinálni. Aztán jön valaki és azt mondja „Fú de itt most föl lehetne menni és valamilyen trükköt meg lehetne csinálni” Ez beindít valamit, de le is határolódik, hogy ott mit lehet csinálni. Az utca és a pályák között az a nagyon nagy különbség, hogy egy-egy utcai elemnek a lehetőségei sokszor szűkösebbek.

Aki deszkázik, annak ahhoz, hogy élvezetesen töltse el azt a kettő - négy órát, fontos, hogy mekkora térbeli távolságokat kell megtennie. Ez nagyon fura dolog, a budapesti gördeszkázás történetét és helyrajzát rávetíteni a BKV térképére, merthogy ez egy nagyon fontos szempont, Amerikában mindenki autóval jár, itt nem lehet, mert nincs hol parkolni se, és ezért a BKV az egy alapvető szempontja a deszkázásnak, hogy mennyit, milyen távolságot, hogyan tudsz megtenni és hogyan tudsz menni. Ha ezt kérdezitek és az utcai elemek használatáról van szó, akkor azért is érdekes ez, mert a deszkázásban benne van az, hogy valamit elhatározol, valamit gyakorolsz. Kimész, ott van az a hét lépcsőfok és akkor elkezdesz rajta ugrálni, akkor utána belefáradsz és megunod, akkor mást kell csinálni, át kell menni egy másik helyre, mert azon a hét lépcsőn már nem tudsz többet csinálni, azon már elfáradtál.

GS: Valamilyen szinten rongálásnak számít ez a folyamat tulajdonképpen. Ahogyan elhasználnának ezek az utcabútorok, ez mennyire tudatosul vagy ez mit jelent a deszkásoknak, hogy tulajdonképpen bizonyos szempontból tönkreteszik?

PZS: A deszkás erre nem gondol, de tényleg nem gondol. tehát egyszerűen nem így fogja fel, hanem úgy fogja fel, hogy ott van egy mészkőpárkány, mondjuk a Deák téren és az addig nem használható ameddig nem kezdünk el rendszeren csúszni rajta. A felfüggesztésnek a fém eleme az, ami kikoptatja, de ez a kikoptatás egy kettős dolog, mi nem azért csúszunk rajta, hogy a kő szegély lekerelkedjen, amin könnyebb csúszni, hanem azért kell csúszunk rajta, hogy a fém az bevonja azt a követ. Nem a leamortizálása a szempont, az hogy csússzon, az a szempont, de ahhoz hogy csússzon, nem a letörés kell, hanem a bevonság. Ezzel lehet segíteni a viasszal, de akkor is ez a kettő valahogy ez a két anyag, mindkettő rideg, egymásra hat. Magyarországon, a köztéren, az építőipar nem használ olyan jó minőségű anyagokat, de azért volt egy két helyszín ahol nagyon jó minőségű volt az anyag. A Köztársaság térnek a szürke márvány lapjai vagy szegélyei soha nem koptak el, persze a fém az otthagya, meghagyta a nyomát, de azok baromi kemény anyagok. Az, hogy a mészkő ennyire puha az abból ered, hogy persze egy várostervező nem gondol arra, hogy valaki majd deszkázni akar rajta, mert nem gondol rá. De hát deszkázás van, tehát, ha meg leraksz egy valamit és az alkalmas rá, akkor azt meg mindenképp mi használni fogjuk. Ez valahogy így néz ki.

GS: Ami még egy ilyen érdekes dolog, hogy például én olvastam olyat, hogy vannak olyan vélemények is, például Németországban, már úgy hoznak létre utcabútorokat, hogy kifejezetten szándékosan fém sarkai vannak. Gyakorlatilag, hogyha deszkázásra akarják használni, akkor alkalmas erre. De van, aki szerint, például az öcsém is deszkázik, és ő például azt mondta, hogy van ebben egy olyan olvasat, hogyha szándékosan olyan bútorokat meg eszközöket lehet használni, ami erre lett kitalálva, hogy ezt így tervezték, hogy ne nagyon lehessen rongálni, vagy kevésbé, az valamilyen szinten visszavesz abból az élményből, mert kevésbé kreatív az, ahogy fel tudja használni.

PZS: Értem, amit mond az öcséd, tulajdonképpen az öcséd azt fogalmazza meg, amit mi másként fogalmaztunk. Én másként írtam le a kiállítás kapcsán, hogy alapvetően mikor valaki deszkázni kezd, ha ennek a kicsit ilyen rebellis, felforgató oldalát nézzük, akkor ténylegesen arról van szó, hogy te elkezdesz felnőni, keresed a saját valóságodat, a saját létedet. Tulajdonképpen, amikor elérsz egy bizonyos kort, akkor magadat konfrontációk során határozod meg. Ilyen típusú konfrontáció, amit a szüleiddel szemben határozol meg „mama én nem fogok lefeküdni most” „mama én nem mosom meg a fogamat” satöbbi. Amikor kicsit nyílik a világ, így az egész, számodra a környezeted jelenik meg, mint univerzum, mint világ. Ez pedig úgy jelenik meg hogy azt az állítást érzed, nem biztos, hogy megfogalmazod, hogy tulajdonképpen a világ, rád akar kényszeríteni szabályokat és ezek a szabályok az életvezetésedtől, a tanulásodtól, a tanulmányi eredményeidtől, a munkavállalásodtól, a családalapításodtól, minden

keresztül kiterjednek, és tulajdonképpen meghatározzák azt, ami veled lesz. Ezt a konfrontációt, ezt nagyon jól tükrözi és leképezi a város maga. Egyszerűen azért, mert hogyha mozogsz benne, akkor azt mondod, hogy ezt a járdát azért rakták ide, hogy azon járjak, tehát helytelen a fűben kikaposni egy új ösvényt, mert a járda az igaz, hogy kerülő ugyan, de hogy ez azért van. Amikor a fűre lépek és a fűben lévő ösvényen haladok, akkor mindig bennem van egy picit ez a hm, ez a nem szabály követésnek az érzése. Én nem a járdán megyek, hanem én rövidebben akarok menni. Ezek a padok azért vannak, hogy az idősek le tudjanak ülni rá pihenni, ez a korlát azért van, hogy ne hogy elcsússzon valaki, amikor lelép. Amikor valaki megtalálja a gördeszkát és a gördeszkázásban lévő kreativitást, akkor ez az egész épített környezet, ami ezt az éppen aktuálisan megértett univerzumot jelképezi, ennek a konfrontációnak egy ütközőzónájává válik. Azért mondja az öcséd, hogy sokkal jobb egy olyan elemen deszkázni, ami tilos, ami nem arra lett teremtve. Mert amikor én ezt teszem, akkor azt a valamire szánt dolgot én másként értelmezem, egy olyan értelmezést adok neki, amit még a készítői sem gondoltok. Lehet, hogy ez avval jár, hogy ez az elem rongálódik, de evvel teljesül be az én lázadásom, az idősebb generáció, a saját szüleim, a társadalom elleni fordulásom.

GS: Ez azt jelentheti, hogy szerinted a vandalizmusnak van is helye városi térben, hogy ez olyasmi, ami ellen, ha meg is lehet próbálni tenni, de valójában kikerülhetetlen?

PZS: Nagyon fontosnak tartom, hogy a gördeszkázást nem tartom vandalizmusnak. Vandalizmusnak én azt a szándékos rongálást nevezem, amikor valaki egy értéket öncélúan tulajdonképpen legtöbbször tudat nélkül, nem politikai céllal, olyan is van, de megrongálja. Ledönt egy szobrot, vagy leönt festékekkel, amivel jelentős anyagi kárt is okoz, betör egy kirakatüveget, megkarcol egy autót és ilyesmi, ezt hívom én vandalizmusnak. A gördeszkázásnál azért nem használom ezt a szót, mert itt nem öncélról van szó, itt egy belső kreatív energiáról van szó, amit én saját élményből tudok mondani, hogy gyakorlatilag ez úgy néz ki, hogy méz és akkor így be vagy pörögve, hogy „Fű ez kicsit magasabb, mint ez a párkány, mint amin szoktam csúszni ezt muszáj megpróbálnom” és akkor nincs megállás, meg kell próbálni. Lehet, hogy ott lepattan a kőnek széle vagy a fapadnak a szegélye vagy a sarka vagy valami, de nem a rongálás tudatában teszik a deszkások, hanem valamilyen mozdulatnak a még kockázatosabb, még jobb, még bevállalósabb megcsinálása miatt. Én emiatt különbséget teszek. Megértem azt, hogy egy gördeszkásokat bíráló sajtó, közönség vagy közösség ezt vandalizmusnak tekinti, és nem veszi észre a rongálás és a rongálás tárgya közötti eszközt, sporteszközt. Ez egy nagyon fontos dolog, hogy nem az van, hogy odamegyek egy bottal, egy kalapáccsal, egy kővel és aztán eldobom a követ, hanem nekem van egy eszközöm, ami ebből az urbánus térben egy nagyon komplex és nagyon fontos önkifejező és használati eszköz.

GS: Van határ? Van-e olyan elem a városi térben, aminél már azt éreznéd, hogy oké, alapvetően, amit csinálók az nem vandalizmus, nincsen olyan következménye feltétlenül, legalábbis nem azért csinálom, hogy rongálás legyen, de hogy úgy mégse? Van-e olyan emlékmű, ami sérthetetlen?

PZS: A Hősök terén az ismeretlen katona emlékműve az azért egy nagyon érdekes dolog, mert akkor, amikor mi azt elkezdtük használni, elkezdtük deszkázni, mi ebbe nem tudtunk belegondolni. Nem gondoltunk bele hogy ott nekünk most valamit érezni kellene azon a helyen. Semmilyen történelemóra ezt nem tudta elmagyarázni és senki nem is tudta ezt velünk megértetni. Nem csak azért mert az a katona ismeretlen, hanem azért is, mert állati jól lehetett rajta deszkázni. A köztársaság téri emlékmű ahol egy ilyen leomló, a Kerényi Jenőnek, egy ilyen nagy lehanyatló partizánja volt, az senkit nem érdekelt, mint problémát, mert maga a talapzat sokkal nagyobb volt. Nekem van egy élményem, ami egy nagyon érdekes és nagyon személyes élmény. Deák téren itt az evangélikus templomnak az egyik pillérjére így feltoltam magam és csináltam egy trükköt és ez nyomot hagyott. A keréknek a nyoma ott volt végig, ahogy fordul és le, és ez annyira zavart. Én nem vagyok ilyen mélyen vallásos vagy templomba járó, de nekem ez egy morális vagy személyes határt jelentett.

Annyira zavart, hogy egy hét múlva kijöttem és egy radírral leradíroztam a saját keréknyomomat, amitől még jobban látszott, mert ugye a radír az meg fehér, még világosabb maradt, de legalább megnyugodtam, de legalább leradíroztam a saját nyomomat. Nekem ez volt egy ilyen határ, ez a templom.

Nagyon fura, hogy akármilyen deszkás videót nézek meg látok, valahogy ez tabunak tűnik. Nem látok olyan videókat, külföldön se, mondjuk volt ilyen, hogy templom előtti lépcső korlátja meg ilyesmi, de az

is előtte lévő térnek a korlátja. Valahogy ez egy kicsit érintetlen. Hogy egy ilyen került téma, így hogy rákérdesztek. A politikai szimbólumok, a hatalmi szimbólumok, a pénzügyi intézetek és nagyvállalatok szimbólumai, azok mindig provokációt váltottak ki a deszkásokból. Nem véletlen hogy mindenki oda akar menni, ott akar leugrani. Persze ott jó a kő meg jó a korlát, mindig jön a biztonsági őr és elküld, de hogy ott az egy ilyen menő dolognak számít. Valahogy a templom, az valahogy kimarad ebből a sztoriból, de csak most jövök erre rá, ha a határt kérdezed, akkor talán ez az.

Viszont a rongálásnál meg, az utcabútoroknak a használatánál valóban az utcabútor tervezők és a közparkok tervezői, ma már sokszor figyelembe veszik, hogy nem akarják azt, hogy deszkázzanak ott. Külön olyan elemeket helyeznek bele, belecsiszolnak ilyen fémekeket, vagy akármit, amitől nem lehet csúszni rajta. Tényleg nem is használják, ez elég egyszerű, tényleg ez így kontrollálható, ha valaki ezt így, ezt az utat így nagyon tudatosan le akarja vágni. Az olyan korlátot, amin ilyen bogycsok vannak, ráhegesztve 50 centinként, azt nem lehet használni, tehát hogy ezt így, ha valaki nagyon el akarja kerülni, akkor így tudja elkerülni.

GS: Még egy lényeges kérdés van, hogy deszkás szemmel mitől válik otthonossá egy köztér? Mi az, ami arra sarkall, hogy ott deszkázz?

PZS: A beton simasága. Ez szinte az egyik legérdekesebb és legfontosabb kérdés. Hogyha kövezet van és a kövezetnek, a köveknek a távolsága, vagy a kőlapoknak a távolsága nem tesz lehetővé valamilyen játékot, mert ha csempeszerűen lerakott kőre te merőlegesen mérsz rá az nagyon zörög. Ilyen ütögető hangot ad és nem is tudsz rákészülni a trükkre, mert picit így darál. De hogyha ugyanerre a felületre te szögben mérsz rá, az már jó, mert akkor nem üt, akkor nincs ez a dolog. Ha ezeknek a csempéknek a szintjei eltérnek és állandóan megakadsz az nem játszik. Budapesti köztereknél például, gondolom ez egy minőségi probléma, de nagyon sok helyen megnyíló járdák és repedések vannak, amit állandóan át kell lépegetni. Az is akadály, mert állandóan arra kell figyelj, hogy átlépd, vagy a szétszórt kavicsok ami sokszor előfordult, főleg régebben, állandóan hasra esik az ember. Fura módon az egyik legérdekesebb szempont az nem is a bútorokhoz meg nem is az elemekhez kapcsolódik, hanem valami sokkal elemibb, sokkal alapvetőbb, sokkal elementárisabb, és ez pedig az, hogy rá tudsz-e gurulni vagy nem, és ha valamiért nem, ha ott van egy repedés vagy pont kockakövek vannak lerakva, az nem lesz jó, az nem lesz.

BÁNSZEGI BÍBORKA: A filmvetítés közben azon gondolkoztam, hogy én nem láttam soha még úgy a Hősök terét, hogy gördeszkáztak rajta. Mennyire volt mondjuk más a hangulat akkor a köztéren, hogyan kezelték az emberek hogy ott deszkások vannak?

PZS: Nagy a különbség és nagyon érdekes. Az első filmen meg a második filmen, nagyon látszott a különbség, hogy a második filmen már a Hősök tere elkezdett turistákkal telítődni. Akkor, amikor ott elkezdünk deszkázni, ott nem volt turista, tehát egyszerűen az volt a hihetetlen vonzó az egészben hogy egy ilyen határtalan száguldás. Hajtod magad és kanyarodsz és így senki, csak süt a nap és néhány ember bekószál, de ez lényegtelen és az egészben azt csináltál, amit akarsz. Valami hihetetlen élmény volt és aztán elkezdett sűrűsödni az egész akkor rögtön megváltozott.

Tehát hiába volt az rendőr kijön kétóránként és azt mondja, hogy ne deszkázzatok itt, hiába küldött el téged, ha te elmentél, félóra múlva jött egy másik. Ő nem tudott róla hogy te el lettél küldve, az egész egy ilyen vetéscsörgő szerűen ment. Gyakorlatilag a teret, azt nem mi telítettük, hanem a turisták és tulajdonképpen ez volt a legfőbb indoka annak, hogy abbamaradt ez a korszak.

GS: Nekem tök érdekes egyébként, pont a Hősök terével kapcsolatban, hogy várostervező, építész szemmel az egyik ilyen legsemmitmondóbb, üres tér, ahol így nincsen semmi, és hogy mégis bizonyos szempontból meg abszolút ez adja azt a teret, amire szükség van, hogy ki lehessen használni

PZS: Igen ez nagyon érdekes ezek a különböző értelmezések különböző szempontok, hogy mi mire jó. A várostervezői szempontok nem biztos, hogy mindig mindent belátnak, a lakossági oldalról lehet pro és contra valami, használt és mégse használt, pedig minden adottság megvan hozzá, hogy használt legyen, megteremtész egy környezetet, ami minden szempontból szuper és az emberek mégse mennek oda, mert nem esik útba, más felé mennek.